

►► RED KİTAPLIĞI

Paul Lafargue

Sermaye

Dini*

Türkçesi: Alev Er

*SEL

SERMAYE DİNİ*

PAUL LAFARGUE, 1842, Küba doğumlu Fransız Marksist siyasetçi, yazar, dava adamı, yayıncı ve gazeteci. Lafargue ailesinin varlığı oğullarının ileride tıp eğitimi alabilmesini sağladı. Paris'teki eğitimi sırasında cumhuriyetçi ve sosyalist fikirlerle tanışan Lafargue gençlik dönemini kapsayan İkinci İmparatorluk'un Bonapartizm karşıtı muhalif çevreler arasından Fransa'da etkisi çok yüksek Proudhon'cu anarşist akımdan etkilenmiş, 1864'te kurulan Uluslararası İşçi Birliği'nin (Enternasyonal) Fransız seksiyonunda yer almıştır. Siyasi faaliyetleri nedeniyle Fransız akademisinden atılmasının akabinde Fransa'daki sosyalist hareketin durumunu Enternasyonal'in genel konseyine anlatmak üzere 1865'te Londra'ya gittiğinde Karl Marx ve Friedrich Engels ile tanışmış ve bu dönemden itibaren "bilimsel sosyalizm" çizgisine gelmiştir. Marx'ın kızı Laura'yla olan ilişkisi de bu dönemde başlar ve ikili 1868'de evlenir. 1871'de Komün ilan edildiğinde Paris'teyken devrim bastırılınca Madrid'e geçer. Burada Enternasyonal'in Marksist seksiyonunu kurar ve anarşist tezlere yönelik tartışmalara girer. Sürgün döneminde Jules Guesde ile tanışır ve birlikte Fransa Sosyalist İşçi Federasyonu içerisindeki Marksist grubu oluştururlar. Daha sonra bu oluşum 1882'de Fransa'da ilk Marksist çizgideki ilk bağımsız örgüt olan Fransız İşçi Partisi'ne evrilecek, Lafargue da örgütün en önemli teorisyeni olacaktır. Çalışmaları siyasal iktisattan aile ve kadın sorununa, çalışmanın reddinden kapitalizm altında dinin doğasına geniş bir alanı kapsamaktadır. 1891'de yine FİP saflarında Fransız meclisinde Lille milletvekiliği yapar. Siyasal hayatının büyük kısmını Fransa'da Proudhon'cu, Blanqui'ci ve Bakunin'ci sosyalizmlerden, Brousse'çu ve Jaurès'çi reformizmlerden bağımsızlaşmış bir Marksist örgüt inşasına adanmış. 1911'de, 69 yaşında, eşiyle birlikte intihar ederek hayata gözlerini yumdu.

*SEL YAYINCILIK

Piyerloti Cad. 11/3 Çemberlitaş - İstanbul
Tel. (0212) 516 96 85

<http://www.selyayincilik.com>
E-mail: halklailiskiler@selyayincilik.com

SATIŞ - DAĞITIM:
Çatalçeşme Sokak, No: 19, Giriş Kat
Cağaloğlu - İstanbul
E-mail: siparis@selyayincilik.com
Tel. (0212) 522 96 72 Faks: (0212) 516 97 26

*SEL YAYINCILIK: 917
RED KİTAPLIĞI: 07
ISBN 978-975-570-926-0

SERMAYEDİNİ

Paul Lafargue

Türkçesi: Alev Er

*Özgün Adı:
La religion du capital*

© Sel Yayıncılık, 2018

*Genel Yayın Yönetmeni: İrfan Sancı
Dizi editörü: Işık Ergüden
Editör: Cihan Özpınar
Yayına hazırlayan: Bilge Sancı
Kapak tasarımı ve teknik hazırlık: Gülay Tunç*

Birinci Baskı: Nisan, 2018

Baskı ve Cilt: Yaylacık Matbaası
Fatih Sanayi Sitesi, 12/197-203
Topkapı-İstanbul, 567 80 03

Sertifika No: 11931

Paul Lafargue

Sermaye Dini

Türkçesi: Alev Er

İÇİNDEKİLER

Sunuş	
Lafargue, Sermaye Dini ve Marksizm	9
SERMA YE DİNİ (1887)	27
I. Londra Kongresi	29
II. Çalışanların İlmihali	39
III. Kibar Fahişe Vaazı	49
IV. <i>Vaiz yahut Kapitalistin Kitabı</i>	63
I. — Tanrı-Sermaye'nin Naturası	64
II. — Sermaye'nin Vekilleri	66
III. — Kapitalistin Vazifeleri	69
IV. — İlâhi Bilgelik Vecizeleri	74
V. — Ultima Verba (Son Söz)	78
V. Kapitalist Duaları	
I. — Pazar Duası	81
II. — İman Duası [<i>Credo</i>]	82
III. — Şükür Duaları (<i>Ave Sefalet</i>)	83
IV. — Altına Tapma	84
VI. Kapitalist Eyüb Rothschild'in Mersiyeleri	89

Lafargue, Sermaye Dini ve Marksizm

I

Paul Lafargue ismi Marksizmle az çok ilgilenmiş kimseler için çabucak şu üç şeyi hatırlatır: efsanevi *Tembellik Hakkı* kitabının yazarı oluşu; Laura Marx'ın eşi, dolayısıyla Karl Marx'ın damadı oluşu; Marx'ın meşhur "Kesin olan şey şu ki, ben Marksist değilim!" sözünün muhatabı oluşu. Sonuncuyla başlayalım. Marx'ın bu sözü bağlamından koparılmaya müsaittir. Engels'in Eduard Bernstein'a yazdığı mektuplardan birinde (2-3 Kasım 1882 tarihli) mevzubahis olan bu söz,¹ on dokuzuncu yüzyılın son çeyreğinde, analitik çerçevesi Marx ve Engels'in yapıtlarıyla çizilen bir devrimci siyasetin temellerinin atıldığı döneme denk düşmektedir. Aslında ne özel olarak Fransa ne de genel olarak Avrupa sosyalist bir işçi hareketinden mahrum durumdadır. Fakat, Marx ve Engels'in birçok yapıtında da görüldüğü üzere, aslolan amaç sosyalist bir işçi sınıfı siyasetine gerçek

1 Karl Marx ve Frederick Engels, *Collected Works*, XLVI, Londra, 1992, s. 356.

devrimci karakterini kazandıracak bilimsel temellerin ve içeriğin sağlanması, bunun yanı sıra siyasal ve toplumsal koşulların olabildiğince gerçekçi bir şekilde ele alınmasıdır. 1880'ler itibarıyla artık gitgide Marksizm olarak adlandırılan düşünceyi döneminin pek çok sosyalist (ve anarşist) hareketinden ayırıştırarak şey temel olarak siyasal ve toplumsal değişime yaklaşımda edinilmek istenen bu "kesinlik," *rigour* arayışıdır. Bu amaçla ve bu perspektifle, Marx'ın da yakın çevresinde bulunan kişilerden biri olarak Paul Lafargue, o zamana kadarki siyasal angajmanlarının bir uzantısı olarak, yoldaşı Jules Guesde'in siyasal önderliği ve kendi teorik birikimiyle 1882 yılında bağımsızlaşmış olan Parti Ouvrier, yani Fransız İşçi Partisi içinde siyaset yapmaktadır. FİP daha önceden Fransa Sosyalist İşçiler Federasyonu dahilinde gelişmiş; bu oluşumda hakim duruma gelen "mümküncü" (*possibiliste*) siyaset karşısında konumlanmış; mümkün olan taleplere odaklanmayı öneren, aşamacı/reformist bir siyaset yerine devrimci bir siyaseti savunan görüşün başını çekmiş olduğu bir ayrışmanın ürünüdür ve Guesde-Lafargue çizgisiyle temsil edilmektedir. Bu ayrışma sürecini ve FİP'in bağımsız bir yapı olarak ortaya çıkışını kapsayan 1880-1883 dönemi, ki Marx'ın da hastalığına ve ölümüne denk düşmektedir, birçok açıdan hem siyasal atmosferin gerginliklerini hem de birtakım "aile içi" meselelerle ister istemez bağlantılı bulunan anlaşmazlıkları yansıtmaktadır. Bir defa 1871'deki Paris Komünü deneyimini sonlandıran katliam ve akabinde süregitmekteki politik baskı ortamı 1880'lere ge-

lindiğinde halen Fransız solu için büyük handikaplar barındırıyordu. Devrimci hareket pek çok komünarı yitirmiş, başkaları ise sürgüne gitmişlerdi. Bu şartlar altında Lafargue vaktinin çoğunu siyasal faaliyetlere harcıyor, büyük ölçüde Engels'in maddi yardımlarına bağımlı yaşıyor, eşi Laura'nın yazışmalarına yansıyan kimi örtük yakınmalarına konu oluyordu. Fakat bunlarla ilişkili olarak Lafargue'in siyasal kişiliğine işlemiş olan "hudutsuz iyimserliği";² Marx'ın Engels'e mektuplarında Lafargue'ı eleştirirken onu bir eğretilenle Bakuninci olarak nitelemesi ve yazılarında rastlanan "ileride kendi yapacağı devrimin nahoş eylemleriyle ilgili çocuksu palavralara bir son vermesi" gerektiği değerlendirmesini yapması;³ ve Guesde-Lafargue ikilisinin kendi faaliyetlerini ayrık-sı bir Marksist program uyarınca yaptıkları iddiası da akılda tutulmalıdır. Dolayısıyla, Marx'ın Engels'e, Engels'in de Bernstein'a yazdıklarından anlaşıldığı üzere, Guesde-Lafargue çizgisi, bilimsel sosyalizmi ve onun tarihsel materyalist yöntemini kavrama konusunda değilse de, bu temeldeki bir siyasetin nasıl ve hangi yollarla uygulamaya konacağı konusunda birtakım yanılgılar içerisindeydi. Kısacası Marx ve Engels'in teşhis ettiği sorun siyaseten aldıkları pozisyonla değil, fiilen o siyasal pozisyonun gereklerini nasıl sürdürebilecekleriyle alakalıydı. Siyaseten aldıkları genel pozisyonla esasen Marx ve Engels'inkiyle birebir örtüşmekteydi; zira FİP'in Federasyon'da yer

2 Leslie Derfler, *Paul Lafargue and the Flowering of French Socialism, 1882-1911*, Cambridge, MA, 1998, s. 24.

3 Marx ve Engels, *agy*, s. 374-5.

aldığı dönemde kurucu metni durumundaki 1880 tarihli Sosyalist İşçilerin Seçim Programı'nın giriş kısmı FİP'in "maksimum programı" olarak Marx tarafından Guesde'e dikte ettirilmişti ve bu metni takip eden politik ve ekonomik program ("minimum program") ise Guesde ve Lafargue tarafından Marx ve Engels'in bilgisi dahilinde yazılmıştı.⁴

Bu bilgiler bizi şu noktaya getirmektedir: Marx ve Engels her ne kadar Lafargue ve yoldaşlarına bağımsız ve devrimci bir işçi sınıfı siyasetinin nasıl sürdürüleceği konusunda pratikle ilgili eleştirilerde bulunmuş ve hatta tavrı almış olsalar da, hem bizzat Lafargue hem de ona 1890'larda siyaseten ayrı düşene kadar yoldaşlık yapan Guesde, Fransa'daki sosyalist hareket içerisinde Marksizmin temsilcileri durumundaydılar; özellikle de Lafargue bu noktada Marx'la olan yakın ilişkisinin kendi entelektüel üretimi üzerindeki etkilerini taşımaktaydı. Bunun yanı sıra FİP'in yakın zamanda oluştuğu düşünülürse, Guesde-Lafargue çizgisinde temsil olunan Marksizm Fransa'daki daha geniş sosyalist hareket içerisinde henüz cılız denecek bir güçteydi. Dahası, Fransa'nın Prusya'yla yenilgiyle sonuçlanan savaşı ve iki ülke arasında başta Alsace ve Lorraine olmak üzere birçok çatışmalı konu olması dolayısıyla, Fransız sosyalist hareketi içerisinde Almanlara karşı şovenist duyguların varlığı söz konusuydu ve bu sebeple "Alman menşeli" Marksizm konusunda işçi sınıfı önderleri arasında, başta

4 Karl Marx ve Frederick Engels, *Collected Works*, XXIV, Londra, 1989, "giriş" kısmı s. 340'ta, programın geri kalanı s. 638n384'te; ayrıca açıklayıcı bir not için, bkz. agy, s. 637n383.

Lissagaray'da, Malon'da ve Brousse'ta, Fransız işçilerdeki bu Cermenofobiye oynama durumu vardı,⁵ ki bu durum hem Guesde-Lafargue'in temsil ettiği Marksizmin güçlenmesi hem de Fransız işçi sınıfının enternasyonalist dayanışmanın parçası olabilmesi karşısında bir engel teşkil ediyordu. Fransız burjuvazisinin Almanya karşısında zedelenen çıkarlarının şoven yansımaları işçi sınıfına bu şekilde sızma yaparken, bu milliyetçilik sorunu karşısında Marx'ın yazdirdığı "maksimum program"ın ilk cümlesindeki "üretici sınıfın özgürleşmesi cinsiyet ve ırk ayrımı olmaksızın bütün insanoğlunun özgürleşmesidir" ifadesi FİP'in ve Fransız Marksizminin bu aşamada karşı karşıya olduğı sorunu açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Cinsiyet ayrımına yönelik vurgunun haricinde, burada sözü edilen ırk ayrımı meselesinin, muhakkak ki, milliyetçiliğın artık tamamen sağcı bir karakter kazandığı 1870'ler sonrası dönemde⁶ vurgulanıyor olması büyük önem arz ediyor. Pek çok eleştirmen tarafından ekonomik indirgemecilikle suçlanan Marksist kanonun, erken denebilecek bu aşamada ve somut koşullar karşısında, uluslararası işçi hareketini bölen ekonomi-dışı faktörlere oldukça güçlü bir şekilde vurgu yaparak meseleyi siyasal bir hareketin temel programının parçası haline getirmesi kayda değer ve öğreticidir. Öyleyse bu noktada, Marx ve Engels kadar, hareketin başını çeken Guesde ve Lafargue'in tarihsel önemi, Fransa'da

5 Marx ve Engels, *Collected Works*, XLVI, s. 289, 339.

6 E.J. Hobsbawm, *Nations and Nationalism since 1780: Programme, Myth, Reality*, Cambridge, 1992, s. 102.

Marksizmin temellerinin atılmasındaki öncülükleri ve karşılaştıkları güçlüklerle başa çıkma biçimleri bakımından, bir kez daha karşımıza çıkar. Fakat FİP seçim programını daha da ayırıksı kılan nokta, bir sonraki aşamada, “minimum program”ın yer aldığı kısımdaki dikkat çekici ikinci maddedir:

İnançlara yapılan bütçe yardımlarının sona erdirilmesi ve “dinsel kuruluşlara ait olan ve vazgeçilmez hakları olarak kabul edilen menkul ve gayrimenkul mülklerin” (2 Nisan 1871 tarihli Komün kararnamesi), ki buna bu tür kuruluşlara bağlı endüstriyel ve ticari şirketler de dahildir, ulusa devredilmesi.

Bu madde pek çok bakımdan ilgiye değer. Öncelikle FİP’in açık bir şekilde Paris Komünü geleneğini sahiplenmek istediğini gösterir, ki bu çok şaşırtıcı bir şey değildir. Fakat Fransız aydınlanmacılığının üzerinden geçtiği izleri takip eden ve Jakoben geleneğin “toplumsal cumhuriyet” taleplerini bir asır sonra çok daha radikal bir şekilde yenileyen mirasçısı durumundaki Paris Komünü’yle Marksizmin ilişkisinin doğasını ortaya koyma bakımından önemli bir göstergedir. Komün’ün radikal programı FİP’in *minimum* programı içinde kendisine yer bulmuştur; bir başka deyişle bu talep, tıpkı bir önceki maddede yer alan özgür basın ve örgütlenme talebi gibi, acil ve doğrudan elde edilmek istenen öncelikli bir taleptir. Bununla birlikte konuyu asıl ilginç kılan böylesi bir talebin dile getirildiği dönemdir. 1880’lerin başında, Fransız Üçüncü Cumhuriyeti ilk on yılını henüz devirmekte olduğu bir dönemde, FİP laiklik progra-

mını radikal bir şekilde dile getirmiştir. Bu talep, öte yandan, Jules Ferry Yasaları olarak bilinen ve öncelikle 1881’de serbest eğitimi garanti altına alan, daha sonra 1882’de seküler eğitimi zorunlu kılarak laikliği Katolik ve monarşist karşı-devrimci eğilimler karşısında teminat altına alan reform sürecine tekabül eder, hatta bu reformları küçük bir zaman farkıyla önceler. Demek ki hem 1871’in Komünarları hem de 1880’lerin Marksistleri Paris Komünü’nü kanla bastıran burjuva cumhuriyetin din ve laiklik eksenindeki reformuna öncü olmuş; başka bir deyişle, Komünarların yasasının ve Marksistlerin taleplerinin minimum programının (“dinsel kuruluşların bütün mülklerinin kamulaştırılması”) en minimum şekline (“laik ve zorunlu eğitim”) Üçüncü Cumhuriyet’in burjuva hükümeti, ki bu taleplerin sahiplerine düşmandır, kayıtsız kalamamıştır. Kalamamıştır, zira geçmişin tecrübeleri arasında bir uçta 30 yıl kadar Louis Bonaparte idaresinde sürmüş İkinci İmparatorluk düzeni diğer uçtaysa İmparatorluk’un yıkılışının ardından genç Üçüncü Cumhuriyet’in kuruluş buhranında ayyuka çıkmış Paris Komünü bulunmaktadır. Bir uçta kapitalistlerin ve toplumsal mülkiyete sahip sınıfların uzlaştırılması güç ekonomik çıkarlarını alttan gelen toplumsal talepler karşısında hem koruyacak, hem uzlaştıracak, fakat bunu yaparken bu hakim sınıflar karşısında “görece özerk,” görünüşte “keyfi” bir idare ve bu idareye bağlı bir rant düzeni; diğer uçtaysa sadece bu idareyi ve onun düzenini değil, bir bütün olarak toplumsal mülkiyet ilişkilerini ortadan kaldırmayı amaçlayan ve bu yolla

gerçekleştirilecek “insan özgürleşmesi” perspektifine sahip Komünarların proletarya diktatörlüğü yer almaktaydı. Üçüncü Cumhuriyet’in geleceğinde ise bir uçta Katolik ve monarşist güçleri temsil eden, saldırgan bir milliyetçiliği (Prusya karşısında) “rövanşizm” ile birleştiren ve liberal-parlamenter cumhuriyet idaresini otoriter diktatörlüğe dönüştürme ihtimali barındıran General Boulanger ile diğer uçta bastırıldıktan sonra tekrar toparlanma sürecine giren ve kapitalizmin gelişmesine orantılı bir şekilde hızlanan proleterleşmeyle yeniden tehlikeli bir siyasal güç haline gelmekte olan işçi sınıfı bulunmaktaydı. Bu tehlikeli sarkacın salınımları arasında kalan burjuva idaresinin, eski düzenin karşı-devrimci kalıntılarını ezecek fakat devrimci bir gidişata da kapıları kapatacak “istikrarlı” ve “güvenilir” bir düzeni kurmaya çalışırken, Fransız laiklik geleneği içindeki bu saf burjuva formunu geliştirmiş olması anlamlı ve öğreticidir.⁷ Lafargue ve yoldaşlarının Marksizminin din ve laiklik konusunda aldığı pozisyon, bu anlamda, burjuva laikliğinden hem doğası hem de kapsamı itibarıyla oldukça farklıdır ve ayrıksı durumdadır.

7 Üçüncü Cumhuriyet dönemi için artık klasikleşmiş ve Türkçede de erişilebilen bir kaynakta iyi yapılmış bir sentez bulunabilir: Roger Price, *A Concise History of France*, 3. baskı, Cambridge, 2014, s. 221-39 (Türkçesi: *Fransa'nın Kısa Tarihi*, 2. baskı, çev. Ö. Akpınar, Boğaziçi Üni. Yayınevi, İstanbul, 2016).

II

Bu küçük güldürü kitabı işte bu tarihsel bağlam içerisinde değerlendirilmelidir. Lafargue'ın çeşitli tarihlerde yazdığı metnlerinin bir araya getirilmesiyle oluşturulan *Sermaye Dini*, FİP'e bağlı Bibliothèque Socialiste tarafından 1887'de yayınlanır. Birçok bakımdan bu kitap Lafargue'ın Genç Marx'ta çok daha belirgin vaziyetteki hümanizmi ve Genç Marx'ın tartışma temalarına yönelik alakasını yansıtır. Nasıl ki Lafargue'ın en meşhur kitabı olan *Tembellik Hakkı* Marx'ın gerçek ütopyasındaki "işin reddi" temasını gündeme getiriyorsa, bu kitap da *Yahudi Sorunu Üzerine*'deki ve Marx'ın başka yapıtlarındaki yaklaşımın yolundan gitmektedir. Bu anlamda kitapta Lafargue'ın siyasal faaliyetlerinde de görüldüğü şekilde Marksist yaklaşımın geliştirilmesi, Marksizmin aslına sadık bir şekilde "yeniden-icadı" çabasına rastlanır. Bununla birlikte kitabın parçalarını oluşturan bölümlerin her biri Kitab-ı Mukaddes geleneği ile çağın modern kapitalistleri arasında sıkı örülmüş ve alaycı bir mizahla hikâyelendirilmiş bir özdeşleştirme mahiyetindedir. Birinci bölümdeki Londra Kongresi "medenileşmiş dünya"nın —ki bunun anlamı kolonyal yayılmacılığın aynasındaki görüntü olarak kapitalist Avrupa dünyasıydı— dört bir yanından gelenlerin, kapitalist mülk sahibi sınıfların bizzat kendi temsilcilerinin ve devlet yöneticilerinin, hakeza bu sınıflar ve devletlerin hizmetinde kullanılmak üzere çalışan ünlü bilim insanlarının ve düşünürlerin, elbette kurgusal bir şekilde, dünya kapitalizminin başkenti olan Londra'da topla-

narak sosyalizmin ilerlemesi karşısında başvurulacak çözümleri tartışmalarını konu eder. Bu büyük tartışmada her katılımcı daha küçük çıkar çatışmalarını bir kenara bırakıp onları birbirlerine bağlayan büyük çıkarları etrafında birleşerek çözüm ararlar: Prusya Şansölyesi Otto von Bismarck ile Birleşik Krallık Başbakanı Lord Salisbury, banker ve siyasetçi Baron Rothschild ile Amerika'nın en zengin işadamı demiryolu işletmecisi William Henry Vanderbilt, burjuvazinin büyük bilimcileri ve ideologları sosyal-Darwinist Herbert Spencer, pozitivist Pierre Laffitte ve ırkçı botanikçi Paul Bert kendi zihin dünyaları içerisinde konuşturularak Lafargue'ın metninin bir köşesinde yer alırlar. Bu büyük ekibin uzlaştıkları sonuç kitlelerin, bilim insanlarının önerilerinin aksine, bilim yoluyla değil, bilimin bütün saygınlığını altüst ettiği din yoluyla kontrol altına alınabileceği fikridir. Fakat bütün bu "özgür düşünce yanlısı," "dönüşüm bilgini baylar" ortaya attıkları evrimci düşüncelerle bu görevi üstlenebilecek olan Hristiyanlığın "saygınlık ve prestijini" yerle bir etmişlerdir. Öyleyse ne yapılacaktır? Yeni bir din bulunması gerekmektedir. Bu yeni din salt özgürlük, eşitlik, kardeşlik (ve vatan!) gibi liberal erdemlerle de kurulabilecek gibi değildir. Kardinal Manning'in de bulunduğu toplantı, ironik bir biçimde, İskoç istatistikçi ve ekonomist Robert Giffen'in ihtiyaç duydukları dinin sermaye dini olduğunu haykırmasıyla ve bunu gerekçelendirmesiyle son bulur. Tartışmanın sonunda toplantıya katılanlar yeni dinin sermaye dini, yeni tanrının da bizzat sermaye olması gerektiği ve fiilen olduğu konusunda ikna olmuş durumdadırlar. Hı-

ristiyanlığın erken dönemindeki konsiller ile modern dünyada ulusal ve uluslararası düzlemde stabilizasyon sağlayan kongreleri özdeşleştiren Londra Kongresi, böylelikle, müesses nizamın yeni tanrısını ve dinini resmen belirler: artık muhafazakâr veya liberal, din adamı veya bilim insanı, sanayici veya finansçı bütün hakim ve yönetici sınıflar sermaye tanrısını tek tanrı olarak kabul edecektir. Yaklaşan toplumsal tehlikeyi yatıştırabilecek, dolayısıyla kapitalizmin yeniden-üretimini, düzenin bekasını sağlayacak yegâne yol sermayenin bir din olarak anlaşılması ve kitlelere bunun benimsetilmesidir.

Kitabın geri kalan kısmı Londra Kongresi'nde yeni bir din olarak kabul edilen sermayenin ve Sermaye-Tanrı'nın kutsal metinleridir. Yine mizah ve ironiyle iç içe geçmiş bir şekilde, önce sermaye dinine intisap etmiş çalışan kesimden, işçi sınıfından müminlerin ilmi hali işlenir; onların neyi yapıp neyi yapamayacakları ve izin verilen şeyleri nasıl yapabilecekleri görülür. Eğer din bir tür "yaşam tarzı" veya bu yaşam tarzının regülatörü ise sermaye dininde dinin bu vasfı kusursuz bir toplumsal kontrol aygıtına dönüşür. Bu ilmi halin doğruları ve yanlışlarına sadık kaldığı müddetçe, Londra Kongresi'nin delegelerinin korktuğu toplumsal patlama da kontrol altına alınabilecektir. "Kibar Fahişe Vaazı" bölümünde ise kapitalizmde kadının özgürleşmesi mitinin esasen bir tür yanılsama olduğu, kapitalizmin kadına sağlayabileceği tek özgürlüğün, sermaye dinine içtenlikle mensup olmuş Papa'nın elçisinin sözleriyle, fahişelikle mümkün olduğu ve kadınların bu yönde teşvik edilmesi

gerektiğini görürüz. Öncelikle Lafargue'ın burada toplumsal yaşantının yeraltında süregiden ve elbette Balzac'ın "insanlık komedyası"nın bir parçası olan *Kibar Fahişelerin İhtişamı ve Sefaleti* romanına tematik bir göndermesi söz konusudur. Unutmamak lazım ki Balzac'ın romanları Marx ve Engels için de sosyolojik anlamda birer referans kaynağı durumundadır ve bu bakımdan Lafargue'ın yaptığı gönderme dikkat çekicidir. Bununla birlikte, kuşkusuz Lafargue'ın buradaki yaklaşımı oldukça tartışmalıdır; kapitalizmin formel de olsa birtakım kimlikleri (örneğin cinsiyet kimliği) birtakım arkaik bağlardan (örneğin hane içi tahakkümden) kurtarma eğiliminde olduğu muhakkaktır. Bu eğilimin kapitalizme has bir kural olarak görülmesi ise düpedüz hatalıdır ve bu hata kapitalizme onun doğasından kaynaklanan bir ilerici karakter atfetmek gibi bir mantıksal sonuca vardırır. Böyle bir sonuç ise gerçek bir özgürleşme yolunu izlemek yerine, kapitalizmin ilerici, hatta medenileştirici olduğu varsayılan düzeniyle yetinmeyi beraberinde getirebilir. Lafargue'ın öngördüğü tehlike tam olarak bu durumdur. İkinci olarak, burada kadın "özgürleşmesi"nin ele alınış biçimi, pek çok bakımdan, Marx'ın erken dönemki politik özgürleşme/insani özgürleşme ayrımıyla alakalıdır. Kadınların politik özgürleşmesi onların formel olarak hane içi tahakkümden kurtulmaları eğiliminde olsa da, kadınların gerçek, insani özgürleşmelerinin koşulu açıktır: onları küçük geçimlik mülklerinden, yani geçim araçlarından mahrum bırakarak sermaye karşısında çıplak canlı emekten ibaret birer işçi olmaktan ve proleterleşmenin, şeyleşmenin,

yabancılaşmanın dinamiklerinden kurtulmaları. Bu da formel özgürleşmeyle değil, gerçek özgürleşmeyle olur; toplumsal mülkiyet ilişkilerinin bir bütün olarak değiştirilmesidir bunun koşulu. Ve elbette buradaki tartışma Marx ve Engels'in *Komünist Manifesto*'da "komünistler kadınları ortaklaştırmak istiyor" şeklindeki burjuva ithamları karşısında verdikleri "burjuvazi kadını bir üretim aracı olarak gördüğü için, biz üretim araçlarını ortaklaştırmak istiyoruz dediğimizde onlar kadını da bunun içine dahil ediyor" mealindeki müthiş kıvrak yanıtın ardında yatan kavrayışın yolundan gitmektedir. Eğer bir bütün olarak toplumsal üretim metalaşmış durumdaysa kapitalizmde, kadının gösterebileceği en efektif toplumsal fonksiyon da bizzat kendi bedeninin bir metaya dönüştürülmesi olacaktır. Lafargue'in provokatif dili tartışmalı olsa da, ardında yatan mantık oldukça berraktır. Kapitalizmin kendi dinamiği, başka deyişle sermaye birikiminin iç mantığı kadını formel olarak özgürleştirme eğilimine sahiptir, zira sermaye için aslolan cinsiyeti ve başka kimlikleri önem taşımayan ücretli emekten başka bir şey değildir ve bunun dışında sermayenin iç mantığı gerçek, özsel, insani bir özgürleşme yolunda hiçbir kurala bağlı değildir; üstelik, kadın bedeninin metaya dönüştürülmesi kapitalizm için en ideal yoldur ve bu yol için sermaye dini en yetkin dini otoritelerin ağzından gerekli fetvayı vermektedir. Bütün bunlar Lafargue'in veya klasik dönem Marksizminin kadın özgürlük hareketinin kazanımlarını önemsizleştirdiği, bunların önemini göz ardı ettiği anlamına gelmemektedir. Bu alandaki mücadeleler politik mahiyette (yani kazanıl-

mış haklar) olsalar da, gerçek bir insani özgürleşme bu politik haklar kazanılmadan, başka deyişle politik özgürleşme gerçekleşmeden mümkün değildir. Burada toplumsal kimlikler için yürütülen hak mücadeleleri ile sınıf mücadelesi arasındaki ilişkinin birbirini beslediği, fakat sınıf özgürleşmesi olmadan gerçek bir insani özgürleşmenin —kazanılmış hakların ileriliğine rağmen— mümkün olmadığı fikri yatmaktadır.

Bu bölümü sermaye dininin kendine has ritüellerini, dualarını ve ibadetlerini tesis eden ve yine Kitab-ı Mukaddes metinlerine referansla oluşturulan bölümler takip eder. Kitabın sonunda da Sermaye Dini'nin, aynı zamanda kapitalizmin mantığı uyarınca Sermaye-Tanrı'nın sevgili kullarından birinin hikâyesini okuruz. Sermaye Dini kucaklayıcıdır, hem seçilmiş kullarını hem de çalışan kullarını bir bütün halinde kapsar; seçilmiş kullarına sunduğu nimetler ve çalışan kullarına bindirdiği yük sınırsızdır; ama Sermaye-Tanrı aynı zamanda cezalandırıcıdır. Bir etik metni olarak Eski Ahit'in en önemli bileşenlerinden biri olan Eyüb Kitabı Lafargue'da "Kapitalist Eyüb Rothschild'in Merisimleri" olarak karşımıza çıkar. Nasıl ki Eski Ahit'in Eyüb'ü Tanrı'nın ona verdiği bir hastalık neticesinde sağlığından ve zenginliğinden mahrum kalır, Sermaye-Tanrı'nın sevgili kulu Eyüb Rothschild de sermaye birikiminin kendi iç mantığı neticesinde Sermaye-Tanrı tarafından cezalandırılır ve toplumsal üretim araçları üzerindeki mülkiyetinden mahrum kalır. Rothschild, finans sermaye milyoneri bu büyük kapitalist, yine kurgusal bir şekilde, kapitalist rekabet ortamı içerisinde bir bakıma "oyun dışı" kalmıştır; dahası, oyun dışı

şında öylesine kalmıştır ki, eskiden sahibi olduğu şirkette ona ücretli bir iş bile verilmemektedir. Marx'ın “mülksüzleştirilenler mülksüzleştirilir” kehaneti gerçek olur: başkalarını mülksüzleştiren (ve proleterleştiren) Rothschild'in bu sefer kendisi aynı durumdadır. O kadar ki, kendi emeğini dahi satamayacak duruma gelmiştir. Yine de Rothschild, tıpkı Eyüb'ün Tanrı'ya hamd etmesi gibi, Sermaye-Tanrı'ya hamd eder ve bölüm tamamlanır. Hiç şüphe yok ki sermaye dininin ahlakı Rothschild'in sarsılmaz imanıdır; tıpkı Eyüb gibi tanrısına önce sitem etse de hikâyenin sonunda imanını tazeler. (Bu arada Kitab-ı Mukaddes geleneğindeki Eyüb ile İslam geleneğindeki Eyüb arasında küçük ama önemli bir fark vardır. İlk gelenekte Eyüb Tanrı'ya yer yer sitem etmesine karşın, ikincisinde Eyüb Allah'a her daim hamd etmektedir ve Allah onu daha ağır şartlarla imtihan etmektedir — ta ki Eyüb imtihanın sonunda Allah'ın ondan aldıklarını misliyle geri vermesiyle ödüllendirilene kadar.)

III

Sermaye Dini, son olarak, sermaye ve din arasındaki ilişkiye dair bir tartışmayı da provoke ediyor. Kitabın başlığı bir din olarak sermaye yerine/yanı sıra “Aca-ba sermayenin dini mümkün olabilir mi?” sorusunu akıllara getirmekte. Sermayenin Ekümenik, yani evrensel bir din olarak formüle edilmesi ve başka bütün dinlerin Sermaye Dini'nin boyunduruğu altına girmesi pek çok hakikate işaret etse de elbette ki bir mü-

balağaya dayalıdır. Gerçekte geleneksel dinler, pek çok örnekte görüldüğü üzere, sekülerleşme sayesinde devletle ilişkileri kesilse de varlıklarını sürdürürler. Fakat bu formülasyonun mübalağaya dayanmayan kısmı sermayenin evrenselliği, bir başka deyişle sermayenin evrenselleştirici eğilimidir. Sermayenin bu eğilimi onun, tıpkı bir dinmişçesine, her toplumsal kesimden insana, her kimlikten topluluğa ve her türden siyasal düzene hükmedebilme imkânı tanır. Eğer dinlerin özündeki çekirdek mümin bireyin tanrıya olan imanı, dolayısıyla tıpkı Eyüb örneğindeki gibi bireyin hamd ettiği tanrıya olan etik bağlılığı ise, sermaye bu açıdan dört dörtlük bir modern dindir. Eğer dinler bu etiğin ötesinde toplumsal yaşamı ve örgütlenmeyi düzenleyen birer yasalar bütünüyse, sermaye yine bu alanda öne sürdüğü kendine has “ilmihal” sayesinde dört dörtlük bir din olmayı başarmaktadır. Bütün bunların altında sermayenin kendine has mantığının, yani piyasa için meta üretimini formel olarak tamamen özgür bir emeğin ürettiği artık değere sermaye sahibi tarafından el konularak gerçekleştirmenin, gökkubbenin altındaki ve üstündeki her şeyi kapsamaya elverişli olması yatar. Bu haliyle sermaye kendisinden başka bütün dinleri zorunluluk olmaktan çıkarır. Protestan etiği pekala kapitalizmin doğuşuyla tarihsel olarak çakışmış olabilir; bu bir gereklilikten ziyade zorunlu olmayan, “olumsal” bir çakışmadır, zira bu çakışmayı sermayenin mantığı gerekli kılmamıştır. Dolayısıyla dinsiz, seküler, geleneksel dinlere mensup olmayan burjuva tipleri, bilhassa endüstriyel kapitalizm aşamasında ve

sonrasında, mümkün olacaktır. Fakat sermaye, yine kendi doğası gereği, oldukça uzlaşmacı ve gerektiğinde uyumludur. Sermaye nasıl ki kadının hane içi tahakkümden kurtularak özgürleşmesinin imkânını içinde barındırıyorsa, aynı şekilde ve tersinden bunu bir koşul olarak da dayatmaz. Sermayenin özgürleşme konusundaki tek koşulu negatiftir: insanı üretim araçlarından ve geçimlik ekonomisinden özgürleştirmek. Kadının maruz kaldığı hane içi tahakküm belirli bir konjonktürde sermayenin beka koşullarını tehdit etmediği müddetçe onun doğrudan ilgi alanı dışındadır. Benzer mantık dinler için de geçerlidir. Dinlerin hiçbiri, doğaları itibarıyla, sermayenin üretimi ve kapitalizmin yeniden-üretimi için gerekli, başka deyişle olmazsa olmaz, değillerdir. Burada sermayenin üretimi ile kapitalizmin yeniden-üretiminin birbirinden farklı süreçler olduğunu hatırlamak gerekir. Sermayenin üretimi tamamıyla din-dışı ve tabii siyaset-dışı bir ekonomik süreç iken, kapitalizmin yeniden-üretim sürecinin içine ekonomi-dışı ilişkiler, kültür, din, siyaset, ideoloji girer. Dolayısıyla din, sermayenin ihtiyaç duyduğu konjonktürlerde, kendi rolünü oynamak üzere kapitalizm altında devreye girer. Bu rol kitlelerin kontrolünü sağlamak şeklinde olabileceği gibi (ki Lafargue “Londra Kongresi” metninde dinin bu rolünün altını kalın çizgilerle çizmektedir), kimi zaman toplumsal örgütlenmenin maddi regülatörü şeklinde de olabilir. Bütün bunlar o toplumun kapitalist düzeninin özelliklerini yansıtır, fakat sermayenin kendi iç mantığı asla değişmez: sermaye, sözünü ettiğimiz evrenselleştirici

eğiliminden dolayı, hem laik Fransa'da hem şeriatla yönetilen Suudi Krallığı'nda aynı işleyiş biçimine dayalı olarak birikir. Sermayenin işleyiş süreci, bir din gibi, başka dinlerin kendi yasalarını ve toplumsal örgütlenme konusundaki düzenleyici gücünü kendi mantığına tabi kılar. Sermaye dini böylelikle diğer dinlerin varlığını zarurettten çıkarır, Sermaye-Tanrı modern dünyanın tek gerçek tanrısı olarak yükselir; öte yandan şu veya bu toplumda gelişen sermaye düzeni, sermaye dininin evrenselliği altında, bir veya birden fazla dinle uyum içerisinde çalışabilir. Kimi zaman bu sermaye düzenini ayakta tutabilmek için geleneksel dinlere ihtiyaç duyulur, fakat toplumsal bir ilişki ve süreç olarak sermaye Sermaye Dini'nin kendi yasasından başka bir şeye tabi değildir. Sermaye düzeni her türlü dinle uyuşabilir. Sermayenin dini yoktur.

* * *

Lafargue'ın bu klasik metni bağrından çıktığı tarihsel bağlam ve provoke ettiği tartışmalar ışığında, yayınlanışından 130 yıl sonra güncelliğini koruyarak tekrar tekrar okunmayı hak ediyor. Sermaye düzeninin bu süreçte geçirdiği büyük değişime karşın sermayenin evrensel karakteri bu güncelliğin anahtarı durumundaysa şayet, Lafargue'ın Marx'ın izinden giderek onun tartıştığı temaları kurgu ve mizah formunda yeniden gündeme getirme çabasının anlamı ve büyüklüğü bugün daha net görülebiliyor.

Cihan Özpınar

SERMAYE DİNİ
(1887)

I. Londra Kongresi

Sosyalizmin gelişmesi Avrupa'nın hâkim sınıflarını endişeye düşürüyor. Nitekim bütün uygar ülkelerden gelen birtakım adamlar, sosyalist fikirlerin yayılma tehlikesini en etkin biçimde durdurma yollarını araştırmak için Londra'da toplanmıştı. İngiltere kapitalist burjuvazisinin temsilcileri arasında Lord Salisbury, Chamberlain, Samuel Morley, Lord Randolph Churchill, Herbert Spencer, Kardinal Manning gibi isimler özellikle dikkat çekiyordu. Prens Bismarck alkol krizine girmiş, kendi yerine en yakın danışmanını, Yahudi Bleichröder'i göndermişti. Her iki dünyanın en büyüksanayi ve finansçıları Vanderbilt, Rothschild, Gould, Soubeyran, Krupp, Dollfus, Dietz-Monin, Schneider ya şahsen oradaydılar ya da en mutemet adamlarınca temsil ediliyorlardı.

Bu kadar farklı fikir ve milliyetten insanın birbirleriyle bu kadar kardeşçe anlaştığı başka bir durum bugüne kadar hiç görülmemişti. Paul Bert Monsenyör Freppel'in yanına ilişmişti; Gladstone Parnell'in elini sıkıyor, Clemenceau Ferry'le gevezelik ediyor ve von Moltke dostane bir şekilde Déroulède ve Ranc'la bir rövanş savaşında kimin şansının ne olacağını tartışıyordu.

Onları bir araya getiren neden şahsi kinlerini, siyasi ayrılıklarını ve yurtsever kıskançlıklarını susturmayı zorunlu kılıyordu.

İlk sözü Papa'nın elçisi aldı.

— İnsanları bazen zora başvurarak bazen de aklımızı kullanarak yönetiyoruz. Eskiden insan zihnini yöneten, ona hâkim olan başlıca güç dindi; çalışanlara uysalca boyun eğmeyi, boş hayaller peşinde koşup gerçeklerden uzak durmayı, ilahi mutluluk düşleri kurup dünyevi acılara katlanmayı o öğretirdi. Ama sosyalizm, modern zamanların bu habis düşüncesi inancı kovdu ve yoksulların kalbinde kendisi yer edindi; onlara mutluluğu öteki dünyada aramamak gerektiğini öğütlüyor; onlara yeryüzünü cennete çevirmeyi vaat ediyor; ücretlilere “Senden çalışıyorlar! Kalk ayağa, uyan artık” diye sesleniyor. Eskinin uysal işçi yığınlarını uygar toplumları altüst edecek genel bir ayaklanmaya hazırlıyor; imtiyazlı sınıfları ortadan kaldıracak, aileyi yok edecek, zenginlikleri bugün elinde tutanlardan alıp yoksullara verecek, sanatı ve dini yeryüzünden silecek ve dünyanın her yanını koyu barbar karanlığının istila etmesine yol açacaklar... Her türlü uygarlık ve gelişmenin bu büyük düşmanı-yla nasıl mücadele edilecek? Avrupa'nın tek buyurganı, Danimarka'ya, Avusturya'ya ve Fransa'ya galebe çalan Nebukadnezar Prens Bismarck sosyalist ayakkabı tamicilerine yenik düştü. Fransa'nın muhafazakârları Saint-Barthélemy günü öldürdükleri sapkından daha çok sosyalisti 48 ve 71'de kılıçtan geçirdi ve bu muazzam cinayetlerde dökülen kan öyle bir bir çiy damlasına dönüştü ki, sosyalizm yeryüzünün tamamında

yeşerir oldu. Sosyalizm her katliamdan sonra ömrü daha da uzamış olarak, yeniden doğuyor. Her türlü zora rağmen, canavar dimdik ayakta. Ne yapacağız?

Toplantıya katılan bilgin ve düşünürler Paul Bert, Haeckel, Herbert Spencer sırayla ayağa kalkıp sosyalizmi bilime dayanarak yenmeyi önerdi.

Monsenyör Freppel “Boş versenize” dercesine omuz silkti:

— Komünistlerin en sağlam argümanları o sizin melun biliminizden geliyor.

— Bizim öğretimizi, natüralist felsefeyi unutuyorsunuz, diye cevap verdi Bay Spencer. Bilge evrim teorimiz işçilerin toplumsal olarak bizlerden çok aşağıda olmasının serbest düşüş kadar kaçınılmaz olduğunu ispatlıyor; bu da değişmez ve ezelden beri var olan tabiat kanunlarının olmazsa olmaz sonucu; ayrıca en yetenekli, tabiata en uyumlu olanların imtiyazlı yönetici sınıflar olduğunu, bu sınıfların kendilerini durmaksızın geliştirip mükemmelleştireceğini ve sonuçta her bir ferdi insan sıfatında olan ama ancak kırbaça yönetilmekten anlayan o kaba saba alt sınıflardakilere hiç benzemeyen yepyeni bir ırka dönüşeceklerini kanıtlamış bulunuyoruz.¹

1 Gerçekten çok üzgünüz; yeterince yerimiz olmadığı için bilimin, dinin, felsefenin, para babalarının, ticaret ve sanayi erbabının en yüce temsilcilerini buluşturan bu kongrede irat edilen son derece kıymetli nutukları özetlemek zorunda kaldık. Bu yüzden okura Bay Spencer’in alt sınıfları yönetme biçimi olarak hapisane hücre si ve kırbaç tavsii ettiğı makalesini okumasını tavsiye ederiz; *Contemporary Review*’un Nisan sayısında “The Coming Slavery” [Gelmekte Olan Kölelik] başlığıyla yayınlandı. Ünlü burjuva düşünürü orada bizlere komünizmin kölelik olduğu kehanetinde bulunuyor.

Ama Halk İsyanları Kurulu üyesi Bay Pressensé sözünü kesti:

— Tanrı o evrim teorilerinizin işçi kitlelerine ulaşmasından bizi korusun; o teoriler onları kurdurtur, umutsuzluğa gark eder. Ey dönüşüm bilgini baylar, sizin ne kadar da derin bir inancınız var öyle; o hayal kırıklığından ibaret biliminizin sosyalizmin insanı büyüleyen mucizelerine, iyilik toplumu düşünene, sosyalistlerin vaat ettiği ve işçileri kendilerinden geçirecek kadar etkili yeteneklerinin serbestçe gelişeceği düşüncesine karşı koyabileceğine nasıl olur da inanırsınız? Biz imtiyazlı bir sınıf olarak kalmak ve hayatımızı çalışanların sırtından sürdürmek istiyorsak eğer, halk denen türün muhayyilesini öteki dünya efsaneleri ve masallarıyla oyalamaktan başka çaremiz yok. Bu rolü en mükemmel biçimde üstlenecek olan da Hristiyanlık dinidir; siz özgür düşünce yanlısı baylar, o dinin saygınlık ve prestijini fikirlerinizle yok ettiniz.

— Dininizin gözden düştüğü itirafında haklısınız, diye araya girdi Paul Bert sert biçimde, her geçen gün mevzi kaybediyor gerçekten. Ve biz, yani sizin basiretsizce saldırdığınız özgür düşünceler olmasak, seyircileri eğlendirmek için kavga ediyor görünüp de aslında sürekli alttan alta sizi desteklemesek, her sene inanç bütçelerinize oy vermesek, sizler, siz rahipler, pastörler ve hahamlar açlıktan ölürsünüz. Maaşlarınız askıya alınır ve inançlarınız söner gider... Ama değil mi ki ben bir özgürlük düşünürüyüm, değil mi ki Tanrı ve Şeytanla dalgamı geçerim ve değil mi ki kendimden, fiziki ve entelektüel zevklerimden baş-

ka hiçbir şeye inanmam, bu yüzden dinin ihtiyaç olduğunu, sizin de dediğiniz gibi insan denen ve tüylerinizi yolduğumuz hayvanın zihninin oyalanması, işçilerin gökyüzünü satın alabilecek en değerli şeyin kendi sefaletleri olduğuna inanması ve Yüce Tanrının göklerdeki krallığını onlara miras bıraktığına, muhafazası için de onlara yoksulluğu bahşettiğine kanması gerektiğini ben de bilirim. Ben çok dini bütün bir adamım... Ancak başkalarına karşı. Ama ey Yüce Tanrım! Neden bize bu kadar saçma, bu kadar gülünç bir din imalettin ki? Güvercinin bâkireyle yattığına ve bu birliktelikten ruhen ve fiziken cehennem azabına mahkûm bir kuzu dünyaya gelip onun da dininden dönmüş bir Yahudiye dönüştüğüne inandığımı itiraf edebilmek için dünyanın en saf adamı olmalıyım.

— Zaten sizin dininiz gramer kurallarına da uymuyor, diye ekledi Ménard-Dorian arı dil kullanma hassasiyetli bir öfkeyle. Üç ayrı kişiliğe bölünmüş bir tanrı ebediyen barbarlığa, *kendimden başkasını düşünmüyorum, sümüğümü, pisliğimi bile başkasına haram ediyorum*culuğa mahkûm demektir!

Tam o sırada Kardinal Manning araya girdi usulca:

— Baylar, burada Katolik inancının maddelerini tartışmak değil, önümüzdeki toplumsal tehlikeye çözüm aramak için toplandık. İsterseniz Voltaire'i yeniden yazabilir, dinle istediğiniz kadar dalga geçebilirsiniz; ama şu konuda hiçbir lafınız olamaz, alt sınıfların hırs ve açgözlülüğünün hızını kesecek en iyi fren, yine dindir.

— İnsan dini olan hayvandır, vecizesini yumurtladı o sırada pozitivistin papası Bay Pierre Laffitte. Auguste Comte'un dininde ne güvercin var ne de kuzu;

tıpkı bizim Tanrımızın t  y ya da kulları olmaması gibi; ama o yine de pozitif bir Tanrı.

— Sizin İnsanlık-Tanrınız sarışın İsa'dan bile daha az hakiki, şeklinde oldu Huxley'in cevabı. Yüzyılımızın bütün dinleri birer toplumsal tehlike. İsterseniz   u bizi sırtarak dinleyen Bay Giers'e sorun; Rusya'da, aynı şekilde ABD'de oluşan bu yeni tip dini mezheplerin hepsi komünizmle malul m   değil mi? Ben dinin ihtiyaç olduğuna inanırım, hatta Hristiyanlığın Papualılar ya da Avustralya vah  şileri için m  kemmел bir din olmakla birlikte Avrupa'da biraz demode olduğunu da kabul ederim; ama mademki bize yeni bir din gerekiyor, uyanık olalım da bu din Katoliklikten aşırma bir şey olmasın ve içinde sosyalizmin esamesi bile okunmasın.

Onun sözünü de, araya bir iki laf soku  turma fırsatı yakalamış olmanın mutluluğuyla Maret kesti:

— Neden Tanrıdan mülhem erdemler yerine liberal erdemleri koymuyor, İnan  , Umut ve Merhameti atıp   zg  rl  k, Eşitlik ve Kardeşliği benimsemiyoruz ki?

— Ve Vatani, diye tamamladı D  roul  de.

— Bu liberal erdemler gerçekten de modern zamanların güzel dini keşifleri, diye yeniden söz aldı Bay Giers. İngiltere'de, Fransa'da, Birleşik Devletler'de, sonuç olarak kitleleri yönetmek gereken her yerde önemli hizmetleri oldu; gün gelecek Rusya'da da i  imize yarayacak. Siz Bay Batılılar;   zg  rl  k adına zulmetme, Eşitlik adına s  m  rme, Kardeşlik adına insanları mitralyöz ateşine tutma sanatlarını bizlere siz öğrettiniz; siz bizim ustalarımız, hocalarımızsınız. Ama kabul edelim ki sadece burjuva liberalizminin

bu üç erdemle din inşa etmek mümkün değil; bütün bunlardan olsa olsa yarı-tanrılar yaratabiliriz; oysa bizim Tanrılarının en yücesini bulmamız lazım.

Tam o sırada büyük İngiliz istatistikçi Giffen olanca sesiyle haykırdı:

— Günümüz ihtiyaçlarına cevap verebilecek tek din Sermaye dinidir. Sermaye hakiki bir Tanrı'dır, her yerde hazır ve nazırdır; ister ışıldayan altın olur isterse çürümüş gübre tozu, ister koyun sürüsü sıfatında görünür isterse geminin kahve yükü, ister Mukaddes Kitap yığını olur isterse porno gravürü balyası, ister dev bir makine gibi zuhur eder isterse kocaman bir prezervatif — her kılığa ve her şekle girebilir. Sermaye öyle bir Tanrıdır ki herkes tanır, görür, dokunur, hisseder, tadar; bütün duyularımıza hitap eder. Tanrıtanımayla, ateyle karşılaşmamış tek Tanrı odur. Ne kadar kendini beğenmiş olursa olsun, Süleyman ona tapardı; ne kadar hayal kırıklığına uğratmış olursa olsun, Schopenhauer onu başını döndürecek kadar çekici bulurdu; Hartman şuursuz filozofun tekiydi, ama onun en şuurлу müminlerindendi. Öteki dinlerin hiçbirisi dudakların ötesine geçememiş, aşağılara inememişken, Sermaye inancı her zaman, insan kalbinin her zaman en derin yerine taht kurmuştur.

Bleichröder, Rothschild, Vanderbilt, sarı enternasyonalin bütün Hristiyan ve Yahudileri el çırttı bunun üzerine ve höykürdüler:

— Giffen haklı. Sermaye Tanrıdır, yaşayan tek Tanrı!

Bu Yahudi coşkusu biraz yatıştır gibi olunca Giffen de devam etti:

— Varlığı kimileri için korkunç ve ürkütücüdür, kimilerine ise gencecik bir ana kadar müşfik görünür. Sermaye ne zaman bir yere saldıracak olsa insanları, hayvanları ve önüne çıkan her şeyi kasırğa gibi ezer, ufalar, geçer. Avrupa Sermayesi Mısır'ın üzerine çullandığında öküz, kağnı ve kazma-kürekleriyle birlikte fellahları avucuna alıp ayaklarını yerden kesti ve hepsini Süveyş kıstağına çekip götürdü; demirden eliyle iki büküm çalışmaya zorladı onları, güneşte yaktı, ateşler içinde titretti, açlık ve susuzlukla işkence ve terbiye etti: kanalın iki kıyısı onlardan otuz bininin kemikleriyle kaplandı. Sermaye genç ve kuvvetli, uyanık ve sağlıklı, özgür ve neşeli insanları yakalayıp yakalayıp hepsini fabrikalara, dokuma tezgâhlarına, madenlere hapsetti; hepsini ocağa atılmış kömür gibi oralarda eritip tüketti, kanlarıyla suladı oraları, etlerini taş kömürüne, kumaş ilmiğine, makinenin çeliğine kattı; onları ayakta tutan gücü cansız nesnelere nakletti. Nihayet yakalarını bıraktığında hepsi tükenmiş, kırılıp dökülmüş ve daha gencecikken birer ihtiyara dönüşmüştü; kansızlıkla, deri ve akciğer veremiyle boğuşan işe yaramaz birer iskeletten başka bir şey değildiler artık. İnsan muhayyilesi doğurgandır, korkunç canavarlar bile yaratabilir, ama hiçbiri böyle acımasız, böyle ürkütücü ve kötülüğe böyle muktedir bir Tanrı yaratmayı başaramamıştı bu zamana kadar — ama bu Tanrı sevdiği kullarına karşı da ne kadar sevecen, yumuşak ve ileri görüşlüdür. Yeryüzü Sermaye'nin gözdelelerini gönül-

lerince eğlendirecek kadar zengin değil; bu yüzden çalışanların zihnine azap çektiriyor ki yeni zevkler bulup buluştursunlar, tat alma duyusunu bile yitiren iştahlarını kabartacak, bilmedikleri yemeklerle hazırlanmış sofralar kursunlar; çocuk-bakireler sunsunlar ona ki içi geçmiş duyuları harekete geçsin. Ölü her şeyin ve yaşayan her canlının mülkiyeti ona ait olsun.

Gerçeğin bu kadar açık biçimde dile gelmesi hepsini heyecanlandırdı, tepinip şöyle uludular:

— Sermaye Tanrısıdır.

— Sermaye ne vatan tanır ne de sınır, renk, ırk, yaş ve cinsiyet; o enternasyonal bir Tanrıdır, evrensel Tanrıdır, diye haykırdı Papa elçisi ilahi coşkunun pençesinde. Bu yüzden insanlığın bütün evlatları onun kanunlarına boyun eğmeli! Kaldırıp atalım geçmişin bütün dinlerini; unutalım bütün milli kinlerimizi ve din kavgalarımızı; kalplerimizi ve ruhlarımızı birleştirelim ki yeni inancımızın dogmalarını, *Sermaye Dini*'nin kanunlarını hazırlayalım.

Tarihte en az Katolik dinini mükemmelleştirmiş büyük konsiller kadar yer edinen Londra Kongresi iki hafta boyunca bir sürü oturum düzenledi; her milliyetten temsilcilerin yer aldığı, dillendirilen görüş ve fikirleri tutanağa alıp tasnif ederek bütünlüklü doktrin haline getirmekle yükümlü bir komisyon kuruldu. Bu komisyonun farklı çalışmalarını ele geçirmeyi başardık ve bir sonraki bölümde bunları yayımlıyoruz.

II. Çalışanların İlmihali

SORU — Adın ne?

CEVAP — Ücretli.

S.— Anan baban kimler?

C.— Babam da ücretliydi, dedem de, ceddım de; ama daha daha büyük ceddım serf ve köleydi. Anne-min adı ise Sefalet.

S.— Nereden gelir, nereye gidersin?

C.— Sefaletten gelir yoksulluğa giderim, arada da bedenimin yeni ilaçlar ve Sermaye'nin imtiyazlılarını tedavi eden doktorların araştırma konuları için deney tahtası olduğu hastanelere uğrarım.

S.— Nerede doğdun?

C.— Babam ve iş arkadaşlarının inşa ettiği bir evin çatı katında, tavan arasında.

S.— Hangi dine mensupsun?

C.— Sermaye dinine.

S.— Dinin sana ne gibi vazifeler yüklüyor?

C.— Başlıca iki vazifem var: feragat ve çalışma vazifeleri.

Dinim ortak anamız olan yeryüzündeki bütün mülkiyet haklarımdan vazgeçmemi emreder; altındaki her türlü zenginliklerden, yer üstündeki bereketten

ve güneş ışığıyla ısısının ürünü o gizemli doğurganlık hakkından da; kol ve beyin emeğime sahip çıkma hakkımdan da vazgeçmeyi emreder bana; dahası kişiliğime sahip olma hakkımdan da vazgeçmemi emreder; çalıştığım atölyenin kapısından çıkana kadar ben bana ait değilimdir; efendimin eşyasıyımıdır sadece.

Dinim doğumdan ölüme kadar çalışmayı; gün ışığında ve gaz lambası altında çalışmayı, gece-gündüz çalışmayı, yer üstünde, yer altında ve denizde, her yerde ve her zaman çalışmayı emreder bana.

S.— Yüklediği başka vazifeler de var mı?

C.— Elbette var. Yıl boyunca oruç tutmam, açlığımı ancak yarı yarıya giderip yoksunluk içinde yaşamam, bedenimin her türlü ihtiyacını bastırmam, ruhumun her arzusuna ket vurmam gerekir.

S.— Yasakladığı gıdalar var mı?

C.— Av eti, kanatlı hayvan eti, birinci, ikinci ve üçüncü kalite dana etine el sürmem; somon, ıstakoz ve lezzetli balık etinin tadına bakmam yasaktır; hakiki şarap, şaraptan elde edilmiş rakı ve inek memesinden süt de yasaklanmıştır bana.

S.— Hangi gıdalara izin var peki?

C.— Ekmek, patates, fasulye, morina, kurutulmuş ringa, kasap artıkları, sığır, at, katır eti ve sakatata izin var. Tükenen gücüme çabucak kavuşabilmem için su katılmış şarap, patates rakısı ve köpeköldüren pancar rakısı da serbesttir.

S.— Ona karşı yükümlülüklerin neler?

C.— Masraflarımı azaltmak; pislik içinde ve her türlü haşeratla birlikte yaşamak; yırtık pırtık, delik deşik ve eski püskü giyinmek; son ipliğine varıncaya

kadar, paçavraya dönünceye kadar bunlarla yetinmek, çorapsız gezmek; leş gibi, buz gibi suların içinde altı delik pabuçlarla sokaklarda dolaşmak.

S.— Ailene karşı ne gibi vazifeler yüklüyor dinin sana?

C.— Karıma ve kızlarıma süslenip püslenmeyi, kibar ve zarif giyinmeyi yasaklamak zorundayım, üst-başları sıradan ve polisi jandarmayı utandırmayacak kadar az kumaş kullanılarak dikilmiş olmalı; kışları pamuklu giysiler içinde soğuktan kıkırdamamayı, yazları tavan arasında sıcaktan bunalmamayı öğretmem gerekiyor onlara; hayatta tek kutsal şeyin çalışmak olduğunu torunlarımin kafasına sokmalıyım ki daha küçücükken ekmek parası kazanmayı ve topluma yük olmamayı becerebilsinler; yatağa kurşana tek kaşık çorba girmeden karanlıkta sokulmayı, sefaletle alışmayı da öğretmeliyim ayrıca; çünkü hayatta onların payına düşen bu.

S.— Topluma karşı ne gibi vazifeler yüklüyor sana dinin?

C.— Önce çalışarak sonra da tutumlu davranarak toplumsal serveti arttırmamı emrediyor.

S.— Tasarruf yapma konusundaki emirleri neler peki?

C.— Biriktirdiklerimi devlet tasarruf sandıklarına yatırmalıyım ki, onlarla bütçe açıkları kapatılabilsin²

2 Din bunları Fransa'daki olaylarla ilgili olarak anırtıyor ama şüphe yok ki bunları yazanlar hepsinin öteki ülkelerde de geçerli olmasını istiyor. Tasarruf sandıklarına yatırılan paralar dalga dalga büyüyen, bir milyar iki yüz bin franka ulaşan borçları tasfiye etmekte kullanıldı; her yıl sandıklara giren paradan daha çok para çıkıyor olması, dinin de vazettiği gibi, bunların bütçe açıklarını

ya da hayırsever para babalarının şirketlerine aktarılabilirsin, onlar da patronlarımıza borç verebilirsinler. Bizim bir görevimiz de bu: tasarruflarımızı her zaman efendilerimizin hizmetine hazır tutmak.

S.— Bu yaptığın tasarruflara dokunmana izin veriliyor mu?

C.— Mümkün olduğu kadar az olmak kaydıyla dinimizin bize tavsiyesi şu: Devlet paramızı iade etmeyi reddederse çok ısrarcı olmamalı³ ve hayırsever para babalarının bizden erken davranıp bu tasarrufları talep etmesine ses çıkarmamalıymışız, yoksa biriktirdiğimiz paralar buharlaşıp uçarmış.

S.— Siyasi hakların var mı?

C.— Sermaye bize masumane bir oyalanma imkânı sunar; bizleri cezalandıracak kanunları hazırlayacak kanun yapıcıları seçmek; ama bizim kendimizin siyasetle uğraşması ve sosyalistleri dinlememiz yasak.

S.— Neden?

C.— Çünkü siyaset patronlara tanınmış bir ayrıcalık, çünkü sosyalistler bizi kandırıp ırzımıza geçen namussuzlar. Bize çalışmayanın yememesi gerektiğini, her şeyin çalışanlara ait olduğunu çünkü her şeyi onların ürettiğini, patronların ortadan kaldırılması gereken asalaklar olduğunu söylüyorlar. Mübarek

kapatmak için kullanıldığının göstergesiydi. Bu durumun yarattığı tehlikeye Bay Beaulieu de dikkat çekiyordu: tasarruf sahiplerinin paralarını geri istemesi halinde Devlet büyük zaafa düşebilirdi. Kapitalizmin ilmi halinin gerçek anlamda uluslararası karakterine dikkat çekmek isterim: proleterlerin hak ve yükümlülükleri konusunda asla milliyet, ülke ve ırk ayrımı yapmaz.

3 Bu durum esasen 1848'de yaşandı da; bunları kaleme alanlar olayın tekrarlanacağını öngörmüş ve tasarrufçu işçileri buna hazırlamak istemiş olmalı.

Sermaye dini ise bize tam tersini, karnımızı doyuran işi zenginlerin gaspı sayesinde elde ettiğimizi öğretiyor; yoksulların zenginler sayesinde hayatta kaldığını, zenginler olmazsa yoksulların yok olup gideceğini de. Ayrıca kadın ve kızlarımızın dokudukları kadife ve ipeği giyebileceklerine inanacak kadar aptal olamayacağımızı, onların berbat pamuklular giyip süslenmekten başka bir talebi olmadığını, hakiki şarap içmeyi ve iyi şeylerle karın doyurmayı bilemeyeceğimizi, çünkü kuduz sığır etine ve hileli içeceklere alıştığımızı da öğretiyor bize dinimiz.

S.— Kimdir senin Tanrın?

C.— Sermaye.

S.— O mudur ezeli ve ebedi olan?

C.— En ermiş papazlarımız olan resmi iktisatçılarımızın dediğine göre, o dünya var olalı beri varmış; ama o zamanlar henüz çok küçük olduğu için, onun yerine ve onun adına Jupiter, Yehova, İsa ve öteki sahte Tanrılar hüküm sürmüştü; ama 1500 yılına geldiğinde artık büyümüş ve o zamandan bu yana gerek boyu posu, gerekse gücüyle büyümeye devam ediyormuş; bugün dünyaya o hükmediyormuş.

S.— Yani senin Tanrın kadir-i mutlak mıdır?

C.— Evet. Her şeyin sahibi o olduğu için yeryüzü de mutlu. Sırtını döndüğü her aile ya da her millet sefalet ve acı içinde olmaya mahkûm. Sermaye-Tanrının gücü her gün yeni yeni ülkeler fethettikçe daha da artıyor, böylece kendilerini onun büyümesine adanmış ücretliler sürüsü de büyüyor.

S.— Sermaye-Tanrının en sevgili kulları kimler?

C.— Patronlar, kapitalistler ve rantiyeler.

S.— Sermaye, yani Tanrının seni nasıl ödüllendirir?

C.— Bana, karıma ve küçücük çocuklarıma her gün yeni yeni işler vererek!

S.— Tek ödülün bunlar mı?

C.— Hayır. Tanrı et vitrinlerini ya da tatmadığımız, hiçbir zaman da tadamayacağımız ve sadece sevgili kullarının ve kutsal papazların yiyebileceği güzel yiyecekleri seyretmekle yetinerek karnımızı doyurmamıza da izin veriyor. Soğuktan takırdayan organlarımızı da onun inayeti sayesinde ısıtabiliyoruz; ancak sevgili kullarının ve mukaddes papazlarının kuşanabileceği kalın giyecekleri ve sıcak kürkleri seyrederek yapabiliyoruz bunu. Ayrıca bulvarlardan, kamusal meydanlardan arabalarıyla geçenleri seyrederek gözlerimize bayram ettirme zevkini de bağışlıyor bizlere, kutsal rantiyeler ve ısıtılı kapitalistler ordusunu seyretmek ne kadar zevkli, semirmiş, göbeğini şişirmiş, paralar saçan ve çevresi süslü uşaklarla, süslü semiz fahişelerle sarılı halleri pek hoş. Şöyle düşünüp kendimizle gurur duyuyoruz o zaman: Tanrının bu sevgili kulları bugün bizim mahrum olduğumuz güzel, harika şeylerle eğlenebiliyorsa, bu bizim sayemizde oldu; onları kendi kollarımızla ve beynimizle yarattık.

S.— Bu seçilmiş sevgili kullar seninkinden farklı bir ırktan mı geliyor?

C.— Kapitalistler de ücretlilerle aynı kil ve topraktan yaratıldı; ama onlar bizim gibi binlerce, milyonlarcanın arasından seçildi.

S.— Bu mertebeye çıkmayı hak etmek için neler yapmışlar ki?

C.— Hiçbir şey. Tanrı bütün iyiliğini hayatında hiçbir şey yapmamış, hiçbir şey kazanmamış olanlara vakfederek her şeye kadir olduğunu göstermiş oluyor.

S.— Sermaye adil değil, öyleyse?

C.— Sermaye adaletin ta kendisi; ama onun adaleti bizim güçsüz idrakimizin ötesindedir. Sermaye merhametini sadece onu hak edenlere gösterseydi asla özgür olamazdı, gücünü sınırlandırmış olurdu. Patronları, kapitalistleri, bu kadar yeteneksiz ve beceriksiz kişileri, tembel ve haytaları kendine sevgili kul seçmekle, Sermaye her şeye kadir olduğunu göstermekten başka bir şey yapmış olmuyor aslında.

S.— Peki Tanrın seni nasıl cezalandırıyor?

C.— İşsizliğe mahkûm ederek; böylece afroz edilmiş oluyorum; et, şarap ve ateş bana yasaklanıyor. Ben, karım ve çocuklarım açlıktan ölüyoruz.

S.— İşsizliğe mahkûm ve afroz edilmeyi hak etmek için ne gibi hatalar yapmış olman gerekiyor?

C.— Hiçbir şey. Sermaye bizi işsizliğe mahkûm etme kararını istediği gibi, keyfince verebilir ve bizim küçük aklımız bunun sebeplerini anlamaya yetmez.

S.— Duaların nasıl şeyler?

C.— Ben asla sözlü dua etmem. Benim duam, yakkarmam çalışmaktır. Her türlü sözlü dua, çalışmak olan yakarışımın etkisini azaltır, tehlikeye sokar. Sermaye'nin tek sevdiği dua budur, çünkü o tek işe yaran, Sermaye'ye tek faydası olandır, çünkü artı-değer yaratır.

S.— Nerede dua eder, yakarırsın?

C.— Her yerde: denizde, karada ve yer altında, tarlalarda, maden ocaklarında, atölye ve mağazalarda.

Dualarımızın kabul edilip mükâfat görmesi için bütün irademizi, bütün özgürlük ve saygınlığımızı Sermaye'nin ayakları altına sermemiz gerekir.

Çan çalar çalmaz, makinenin ıslığı duyulur duyulmaz koşmak zorundayızdır; ve dua sırasında da tıpkı kuklalar gibi kol ve bacaklarımızı, ayak ve ellerimizi sallayıp oynatmamız, soluk soluğa ve ter içinde kalmamız, kaslarımızı gerip sinirlerimizi tüketmemiz gerekir.

Ruhen alçakgönüllü olmamız, ustaların ve usta-başlıların emir ve küfürlerine tahammüllü olmamız şarttır, çünkü onlar her zaman haklıdır, bize haksız-mış gibi görünürken bile.

Ücretimizden kestiğinde ya da mesai saatini uzattığında ustamıza teşekkür etmemiz gerekir, çünkü her yaptığı doğrudur ve hepsi iyiliğimiz içindir. Efendiler, usta ve ustabaşılar karılarımızı kızlarımızı okşadığında bu bizi gururlandırır, çünkü Tanrımız Sermaye onlara çalışanların hayat ve ölüm hakkını nasıl ihsan etmişse, çalışanlar üzerindeki zifaf gecesi hakkını da yine o verir.

Ağzımızdan herhangi bir şikâyet sözcüğü kaçır-mak, kanımızın öfkeyle başımıza sıçraması, Tanrı ko-rusun greve kalkışmak, ayaklanmaya, başkaldırmaya yeltenmek bir yana, her türlü acı ve sıkıntıya taham-mül etmek, çamurla kaplanmış demeden ekmeğimizi yemek, pislikten doldurmuşlar demeden suyumuzu içmek zorundayızdır; çünkü Sermaye bizim bu küs-tahlıklarımızı cezalandırmak için efendilerimizi, us-talarımızı topla, kılıçla donatır; hapishaneler, zindan-lar, giyotin ve idam mangaları bunun içindir.

S.— Öldükten sonra bir ödölün olacak mı peki?

C.— Elbette, hem de en büyüğünden. Öldükten sonra Sermaye artık oturmama ve dinlenmeme izin verecek. Ne soğuktan şikâyet edeceğim ondan sonra ne de açlıktan; ne o günün ekmeği için kaygılanacağım ne de bir sonraki günün ekmeği için. Mezarda ebediyen istirahatata çekilmenin keyfini süreceğim.

III. Kibar Fahişe Vaazı

(Bana verilen bu metin elyazmalarının tamamını kapsamıyor, baştan üç sayfası eksik: Kuşkusuz bu sayfalar Tanrı-Sermaye'ye, hor görülenlerin koruyucusuna bir yakarış içeriyordu, ama suret çıkarmanın ötesine geçmemek konusunda kendime koyduğum kural beni metnin eksik bölümünü tamamlamaktan men etti.

Metnin kenar notlarından anlaşıldığı kadarıyla, bunu kaleme alan Papa'nın elçisi, Galler Prensi'yle ve bütün dünyada ipek işleri ve kumaşlarıyla ünlenmiş iki zengin sanayici Bay Bonnet ve Bay Pouyer-Quertier ile işbirliği yapmış, onlara her milletten birçok yüksek sosyete erkeğini yatağına atan ünlü bir kibar fahişe, Cora Pearl eşlik etmiş!) P. L.

★

..... Hayatın alacakaranlığında, kıt aklın titrek ışıklarını rehber edinerek yürüyen erkekler kibar fahişeyle alay edip onu hakaretlere boğar; ahlaklarını bozanın o olduğunu söyleyip onu âleme rezil ederler; sahte bir erdemlilikle tokatlar, herkesi öfke

ve tiksintisini ona yöneltmeye çağırır, kışkırtırlar; kötülüğün kölesi ve alçaklığın kraliçesidir o, salaklık değirmeninin öğütme taşıdır; yeniyetme gençleri yoldan çıkarır, yaşlıların kırışmış saçlarını kirletir; evli kadının kocasını elinden alır, aç ve susuzluktan kurumuş dudaklarıyla ailelerin servet ve onurunu emer.

Ah, kız kardeşlerim! Soylu kibar fahişe imgesi, kaba öfke ve seviyesiz arzuların acı ve çamurlu safrasıyla ne kadar kirletilmek istense de, sahte Tanrıların sonuncusu Nasıralı İsa bundan tam on dokuz yüzyıl önce erkeklerin utancı Mecdelli Meryem'i muhteşem cennetine çıkarıp onu aziz ve ermişlerinin ortasına oturtmuştu.

Gerçek-Tanrının gelişinden evvel, Sermaye'nin gelişinden evvel, yeryüzünü ele geçirmek için birbirine giren dinler ve insan zihnine art arda üşüşen öteki Tanrılar erkeğe karılarını hareme hapsedmeyi emreder, bilim ve özgürlük ağacının meyvelerini sadece yosmaların ısırmasına izin verirdi. Büyük Babil Tanrıçası "baştan çıkarma ustası ve fattan fahişe" Militta-Anahita ona inanan halkına onur ve şana fahişelikle ulaşmayı emretmişti. Buda'ya, o İnsan-Tanrı'ya gelince, o da Vesali'ye vardığında kutsal fahişelerin başının evinde kalmıştı. Uğursuz Tanrı Yehova ise, tören giysileriyle önünde sıralanan rahip ve yargıçlarının huzurunda, fahişeleri tapınağında ağırlamıştı.⁴

4 Papanın elçisi Eski Ahit'teki şu ayete gönderme yapıyor: "O (Yoşiya), fahişelerin çadır dokuduğu Sonsuzluk Tapınağı'ndaki Sodomuların evlerini başlarına yıktı" (II, Krallar, Bölüm XXIII, 7. Ayet). Babil fahişelerinin de Militta Tapınağı'nda benzer küçük tapınakları vardı ve kutsal mesleklerini orada icra ederlerdi.

Vicdanı hür ilkel toplumların erkekleri kibar fahiŝelięi yüceltir, Tanrı mertebesine çıkarırdı; yaratın ve yok eden sonsuz tabiatın gücünü onlar temsil ederdi.

Yüzyıllarca çocuk-insanlık efsaneleriyle oyalan Katolik Kilisesi'nin papazları ilahi ilhamı fahişelerin arasında arardı. Papa, papaz ve rahiplerini Tanrı'nın parmağının rehberliğinde inanç dogmasını tartışacakları konsilde bir araya getirdiğinde Hıristiyanlığın bütün fahişeleri oraya koŝtu; eteklerinde Kutsal-Ruh'u taşıyorlardı ve din bilginlerinin aklını ıŝıklandıran onlardı. Hıristiyanların Tanrısı fahişe imparatoriçe Teodora'yı Papaları yenilmez kılma ya da kılmama gücüyle donatmıŝtı.

Sermaye, bizim Tanrımız ise fahiŝelięe daha da yüksek bir mertebe bahŝetti: o artık sadece papalara ya da liderlere emir verip onları yönetmiyor, her türlü sanatın, her türlü mesleğin ustası gencecik ve güçlü kuvvetli binlerce ve binlerce işçinin yönetimi de onda: kumaş dokuyanların, nakıŝ yapanların, di kiŝ dikenlerin, ağacı, demiri ve kıymetli madenleri iŝleyenlerin, elmas yontanların, denizlerin dibinden mercan ve inci getirenlerin, kış ortasında bahar çiçekleri ve sonbahar meyveleri üretenlerin, saraylar inşa edenlerin, duvarları süsleyip çatıları boyayanların, mermeri tıraŝlayanların, oyun ve roman yazanların, opera besteleyenlerin, şarkı söyleyen, müzik aleti çalıp dans edenlerin yönetimi yani; bütün bunları onu eğlendirmek, onun kaprislerini yerine getirmek için yapıyorlar, çünkü bütün hepsini o, kibar fahişe yönetir, emirleri o verir. Her meslekten,

her türlü sanatın ustası bu kadar çok emekçiyi, bilgini Semiramis dahil hiçbir güçlü kraliçe hizmetine koşamamıştı, hele Kleopatra asla.

Kibar fahişe bugün kapitalist uygarlığın süsüdür. Varsın toplum süslenip neşelenmeyi bırakmış, bu can sıkıcı ve kederli dünyada neşeden geriye kalan azıcık kırıntılar da yok olup gitmiş olsun; mücevherler, kıymetli taşlar, parıltılı ve nakışlı kumaşlar işe yaramaz birer çocuk çingırağına dönüşsün isterse; lüks ve sanatlar, bu aşk ve güzellik çocukları değerini giderek kaybeden insan emeğinin yarısı bile etmeyecek kadar yavanlaşsın; birileri onları satıp başkaları da satın aldığı sürece, Sermaye vicdanların efendisi, erdem ve kötülüklerin sayacı olmaya devam edecek; paralı aşk en değerli şey olmayı sürdürecektir ve Sermaye'nin seçilmiş kulları kalplerinin susuzluğunu fahişenin buzlu kadeh olmuş boyalı dudaklarında giderecek.

Akıl erkeği aptallaştırmadıysa eğer, vicdan idra-kin kapılarını açık tutuyorsa hâlâ, zenginlik ve güce ulaşmak isteyen herkes anlamış olmalıdır ki Tanrı-Sermaye için bu işin motorlarından biri fahişedir; halkları onunla harekete geçirir, toplumları onunla dönüştürür.

Orta Çağ'ın karanlık günlerinde, Sermaye'nin, yani Tanrımızın ana kucağında çıtı çıkmaksızın titreyen çocuğu andırdığı zamanlarda ekonominin derinlerinde bir yerlerde esrarengiz bir şeyler oluyordu; henüz hiçbir dudak onun doğumunu müjdelemediği, insanlık yeni bir Tanrı'nın gelmekte olduğundan habersizdi, henüz bunun sevinciyle ürpermiyordu ama, Sermaye insan faaliyetlerini yönetmeye,

yönlendirmeye çoktan başlamıŝtı. Avrupa Hıristiyanlarının ruhuna o vahşi coŝkuyu o üflemiş, karınca ordularından daha kalabalık insan topluluklarını Asya yollarına o düşürmüŝtü. O zamanlar insanları şişman feodal senyörler yönetirdi; kabuğunun içindeki ıstakozlar kadar içe dönük yaşıyan, yağlı et ve ağır içkilerle beslenen, ok ve mızrak dışındaki eğlencelerden haberdar bile olmayan, en gelişmiş aleti demire su verilmiş kılıç olan senyörler. Tanrımız bütün bu hödükleri harekete geçirmek için akıllarını aşağılara indirmek, ağırlaştırmak zorundakaldı; öyle ki kurşun bile yanlarında hafif kaldı: Haçlı seferleri düzenlemeyi, hiç var olmamış bir mezarın taşlarını ortaya çıkarmak için Filistin'e koŝmayı telkin etti onlara. Tanrı istiyordu ki gidip Şark fahişelerinin ayaklarına kapansınlar, lüks ve zevkle kendilerinden geçsinler, o ilahi tutku, altın sevgisi kalplerinde yer etsin. Bu senyörler altın sarısı ve şölen kırmızısıyla, Arabistan parfümü ve bacakları ağdalı fahişelerin işveli okşayıŝlarıyla allak bullak halde, baykuşların öttüğü kasvetli şatolarına geri döndü; kullı, sakar, işi gücü ip eğirmek olan ve çocuk doğurmaktan başka şey bilmeyen dişilerinden soğuyuverdiler: Kadınlarının yabaniliği onları öfkелendirdi ve kendilerini, yeni doğacak bebeğine beşik hazırlayan anneler gibi, geliş artık iyice yaklaşan Tanrı-Sermaye için Akdeniz kıyılarında şehirler inşa etmeye, Avrupa'nın kraliyet ve dükalık saraylarını dikmeye koyuldular.

Size hakikati söylüyorum, bizim Tanrımızın nezdinde bir fahişe gümüş sikke sahibi para babasından bile kıymetlidir; onun en sevgili kızıdır, isteklerine

uysalca boyun eğen kadınların hepsinden değerlidir. Çünkü ağırlığı tartılamayan, boyu ölçülemeyen, kutsal alışveriş yasalarının hiçbirine tabi olmayan o manevi şeyin ticaretiyle meşguldür fahişe: sabun ve mum perakendecisi bakkal gibi, ideallerini tezgâha süren şair gibi, o da aşk satar. Ama aşk satarken kendini de satar fahişe; kadın cinsine değer kazandırır, dolayısıyla Tanrımızın niteliklerine onun cinselliği de eklenir, Tanrının bir parçası, Sermaye'nin kendisi haline gelir. Tanrıyı fahişe yaratır.

Ah şairler, ah oyun yazarları, romancılar ah, siz ki bedenini para karşılığında kullandığı için kibar fahişeyi aşağılar, sevgi ve şefkatine yüksek fiyat biçtiği için onu çamurlarda sürüklersiniz, farkında mısınız ki çayırdaki otlayan danalardan bile daha safsınız. Ne istersiniz, bedeninin en ilahi parçasının değerini bilmesin, onu kaldırım taşından bile ucuza mı satsın yani? Siz ahlakçılar, domuz ahırının pisliğiyle beslenen sizler, aşkla kavrulan kalbi değil saf altını seçtiği için onu horlamaya kalkarsınız, öyle mi? Siz dar kafalı filozoflar, fahişeyi karnını leş etiyle doyuran atmaca-ya benzetiyorsunuz demek? Siz geberesice cimriler, sanır mısınız ki parayla satın alınıyor olmak fahişeyi daha az arzulanır kılar? Bedeninizi ayakta tutan ekmeğe, kalbinizi şenlendiren şaraba para ödemez misiniz? Milletvekilinin vicdanını, papazın duasını, askerin cesaretini, mühendisin bilgisini, veznedarın namusunu parayla satın alan siz değil misiniz?

Tanrı-Sermaye lanetleyecekse bedenini hor kullanan, kendini üç beş franka, işçi ya da askerin birkaç meteliğine satan orospuyu lanetler; vebadan bile

daha çok korkar ondan, zavallıların hoyrat arzularını iğdiş eder, Venüs yarasalarının etini zehirler, çirkef pezevenklerine atar onu ki dövüp parasını yağmalasınlar; çarşıdaki bozuk et gibi polis müfettiŝine teslim eder onu.

Ama Tanrı-Sermaye'nin mutlak merhametine mazhar olan kibar fahişe sizin o ahlak nutuklarınıza, yolunan kazın çığlığı kadar bile işe yaramayan gülünç belagatinize kulağını tıkamıŝtır: ruhunu kutupların buzuyla öyle sarıp sarmalamıŝtır ki, hiçbir aşkın ihtiras ateŝi onu eritmeyi baŝaramaz; çünkü heyhat, hem de üç kere heyhat o Kamelyalı Kadın'a ki kendini verip satmadı; Tanrı arzularına esir düşen, aşık olan kibar fahiŝeye işten el çektirir; kalbi çarpmaya başlar ve duyguları ayaklanırsa eğer, kalbini verdiğı aşıktan sonraki aşk müŝterisini gücendirmiş, hayal kırıklığına uğratmış olur; adam malın körpesi yerine bozulmuş ve ekşimiŝ bir beden satın almış olur çünkü.

Kibar fahişe soğuk cazibeye sarar kendini, ki ihtirasın kanat çırpmadığı bu porselen bedeni satın alanlar kavru lan dudaklarıyla onu yıpratamasın, terütazeliğini bozamasın; aşk sarhoŝluğunu okşayıŝların harareti ve sığındıkları kucağın sıcaklığıyla değıl, kanlarını mayalandırarak çekip alabilsinler ondan; çünkü müşteri onun sattığı bedeni öpücükleriyle yiyedursun, o özgür kalan ruhuyla ihtiyacı olan tek şeyi, parayı düşünsün.

Kibar fahişenin işi kendisini satın alanı soymaktır; kendisinden alıp götürdüğü zevkin bedelini ağırlığınca altınla ödemeye mecbur eder onu. Çünkü aşkını sattığında ortada satılan bir şey yoktur; Tanrı-

Sermayemiz kibar fahişeyi takdis etmiştir, ki dininin ilk erdemleri hırsızlık ve sahtekârlık olsun.

Ey beni dinleyen kadınlar, kibar fahişenin, “Alın, yiyin ve için, bu benim etimdir, bu da kanım” diye seslenerek Sermaye’nin bütün seçilmiş kullarını bedeninin şölen sofrasına davet eden mermer kadar hissiz kibar fahişenin esrarengiz sırrını, işte şimdi size vermiş bulunuyorum.

★

Sosyete erkeklerinin ne kadar sadık bir eş ve iyi bir ev hanımı olduğunu söyleyerek lafta onurlandırdığı, ama aslında yanından kaçıp eviyle baş başa bırakmaya can attığı kadınlar, erkeği kendisi gibi olanlardan uzaklaştırır, kalbinde kıskançlık hissinin doğup gelişmesine sebep olur, insanın kan suyunu bile zehirleyen bu anti-sosyal tutkuyla onu aile egoizmine hapseder. Kibar fahişe ise tersine, erkeği aile boyunduruğundan ve tutkularından azat eder.

Para erkeklerin arasını açar, fahişeyse onları birbirlerine yaklaştırıp buluşturur. Çıkarlarını bölen şey yatak odasında onları kardeşleştirir, gizli, tanımlanamaz, fakat derin, fakat feshedilmesi imkânsız bir anlaşma onları birbirine bağlar; aynı fahişeyi tatmış, aynı sunakta komünyon yapmış, şaraplı ekmek yemişlerdir.

Fahişe erkeğin zihnini allak bullak eden, onu her türlü çıkarından vazgeçmeye, çıkarlarını hiçe saymaya yönelten o vahşi ve kaba tutkuyu, yani aşkı alır ve yerine kolay ve çabuk alışılan, maden suyu gibi çıtır-

dayıp hiç sarhoŝ etmeyen, burjuvalara özgü parayla hovardalık yapma merakını yerleŝtirir.

Tanrı-Sermaye'nin bir armağandır kibar fahişe, seçilmiş kullarına lüks ve hovardalığın incelikli bilgilerini öğretir; sıkıcı ve sonbahar yağmuru kadar uzun süren meşru ilişkiye katlanmalarını sağlar, onları teskin eder. Yaŝlılık günleri gelip çattığında, kırıŝ kırıŝ ve buruŝ buruŝ olduklarında, gözlerinin ferisi söndüğünde ve organları esnekliğini yitirip nefesleri kokmaya baŝladığında, kısacası kadınlar için bir tikslenme objesi haline geldiklerinde yaŝlılıėa bağlı bütün bu gam ve kasaveti dağıtar kibar fahişe; altınlarıyla satın aldıkları kaçamak zevki onun hiçbir şeyden tiksinmeyen o soğuk bedeninde bulurlar.

Kibar fahişe taze ŝaraptaki bakterilerden bile daha çok çalıŝıp ortamı daha çok hareketlendirerek koca koca servetleri akıl almaz hızla fır fır döndürür; milyonlara, en yüklü hazinelere çılgın valsler yaptırır; madenler, fabrikalar, bankalar, devlet rantları, şarap bağları ve buğday tarlaları elinin en ufak hareketiyle yok olur, parmaklarının arasından akar gider ve bin bir yoldan ticaret ve sanayiye istila eder. Etrafını yle kalabalık bir uŝak, satıcı, tefeci güruhu kuŝatır ki, ölüye üşüşen kurtçuk bulutu bile yanında ufak kalır; hepsi, fahişe eteğini silkelesin de düşen altın yağmuru iine dolsun diye, dipsiz ceplerini sürekli, ardına kadar açık tutar. O da özveri timsali olarak, aŝıklarının hazine ve ceplerini boŝaltıp kendisini soyan uŝak ve satıcıları zengin eder.

Kibar fahişe yeni eğlenceler ve bilinmeyen zevzeklikler icat etmek için kafalarını çalıştırıp beyinle-

rini ısıtmaya zorlamasaydı eğer, sanatçılar ve sanayiciler kendi vasatlıklarında yağlanıp şiştikçe şişerdi; çünkü idealine susamıştır fahişe; eline geçirdiği obje kısa süre sonra canını sıkmaktan başka işe yaramaz, zevkleri de sadece tadına bakmak içindir, doymak için değil.

Kısa mesai makinesi kadın ve erkek işçileri aylaklığa mahkûm eder, ki her kötülüğün anası da odur; ama fahişe yağmacılığı toplumsal işlev mertebesine yükselterek hem lüks imkânlarını genişletir, hem de sanayi mekaniğinin gelişmesine bağlı olarak ihtiyaçlarını arttırır; bütün bunlar da bütün erdemlerin kaynağını, proletaryanın süreklimesaide olması cehennemini yeryüzüne taşır.

Fahişe servetleri yalayıp yuttukça, yola çıkmış ordu gibi geçtiği her yerde her şeye zarar verip her yeri yıktıkça fabrikaların, mağazaların efendileri ona daha büyük hayranlık duyar, ona taparlar; ticaret ve sanayi hayatının hayatiyet ve canlılığını ayakta tutan koruyucu dehadır fahişe.

Sermaye dini önceki sahte dinlerin ahlakından çok daha saf ve çok daha yüksek bir ahlaka sahiptir, insanlar arasında eşitlik olduğunu, olması gerektiğini vazetmez: Sermaye'nin olanaklarından yararlanmak sadece azınlığın, çok küçük bir azınlığın hakkı olmalıdır. Fallus, ilkel çağlardan farklı olarak, artık erkekleri eşit kılmak zorunda değildir. Kimse fahişeyi köylü hödüklerin, yoksul hırboların öpücükleriyle kirletememelidir; çünkü Tanrı-Sermaye sanatta ve doğada değerli ve lezzetli ne varsa, hepsini seçilmiş kulları için ayırmıştır.

Tanrının zengin ve güçlöleri neŝelendirmek için koruyup kolladığı kibar fahişe sosyal yalanların pe-
 esini kaldırmaya, gören herkesin içini kaldıracak
 alçakça insani rezilliklerin, bayağılıkların en dibine
 inmeye mahkûm edilmiş olsa da, kendisi bolluk, lüks
 içinde ve bir bayram neşesiyle yaşar; saygıdeğer ve
 hürmetkâr soylu ve burjuva kadınların içi gider ki
 şu Herkesin Kadını Hanımefendi'yi Herhangi Bir
 Kadın'a dönüştürme şerefi kendilerine bağıŝlansın;
 bazen bu çılgınca ilişkiler serisinin tek bir akıllı dü-
 ğünle sona erdiği de olur. ieği burnunda gençlik
 günlerinde kapitalistler tekmeleyip horlasın diye
 kalplerini, gönlünce dağıtıp sasın diye servetleri-
 ni onun ayakları altına serer; sanatçı ve edebiyatçı-
 lar kölece bir saygı ve büyük bir ilgiyle etrafında fır
 döner, dalkavukluk eder. Yaşlanıp hayatının sonba-
 harını yaşadığı yıllarda ise, ki yağlanıp ŝiŝmanlamıŝ,
 yorgun ve bitkin düŝmüŝtür, artık dükkânı kapatıp
 evini açar; ağır oturaklı erkekler ve iffet timsali ka-
 dınlar da onu dostlukla, özen ve ihtimamla sarıp sar-
 malar, cinsel faaliyetinin ödölü olan servetini onur-
 landırmak için yarışırılar.

Tanrı da merhamet ve himmetini kibar fahiŝeden
 hiç sakınmaz: basiretsiz naturası ten ve ruh güzelli-
 ğinden nasibini almamıŝlara zarafet, yüklü cüzdan,
 köpek, gülistan ihsan eder ki Sermaye'nin imtiyaz-
 lılarının seçkin ruhunu esir alıp onu baştan çıkara-
 bilsinler.

Tanrı cinsinin zaaflarından da azade kılar onu.
 Kadın, cadılık naturası nedeniyle türün devamı gibi
 zorlu bir mesaiye mahkûm edilmiŝtir; ama anne

karnının maruz kaldığı müzmin acı ve ağrılar sadece kadın aşığın, kadın eşin layığıdır. Tanrı olanca merhametiyle kibar fahişeyi gebelik leke ve deformasyonundan, çocuk doğurma yükümlülüğünden muaf tutar: ona kısırlık ihsan eder, ki bu ne kadar imrendirici bir lütuftur. Gidip Bakire Meryem'e yalvarmak ve yetişkin her kadının en tutkulu duası olan "Ah, kutsal bakirem, sen ki günah işlemeyen hamile kalansın, bana da hamile kalmadan günaha girmeyi nasip et"le niyaz etmek kadın aşığın ve kadın eşin yerine getirmesi gereken bir dini görevdir. Kibar fahişe üçüncü cinse mensuptur; o pis ve zahmetli insanlığı doğurma görevini sıradan kadına bırakır.⁵

Kader fahişeyi toplumun alt tabakalarından yaratmıştır. Yeryüzünde bu kadar yüksek bir mertebeyi işgal edenlerin çirkeften çıkıp geldiğini görmek kadar utanç verici, içler acısı bir şey var mıdır?

Ey, beni dinleyen kadınlar, en üst sınıflara mensupsunuz siz; eskinin soylu kadınlarının nikâhsız eşlerini soylu olmayanlar arasından seçtiği için XV. Louis'ye düşman olduğunu hatırlayınız; en değerli imtiyazlarınızdan birinin Sermayenin seçilmiş kullarının fahişesi olma hakkı ve şerefi olduğunu biliniz ve bunu talep ediniz. Aranızdan birçoğu o hüznü kadın eş görevini hor gördüğü için, kendisini çoktandır fahişe olarak pazarlıyor; ama bunu yaparken ürküp hemcinslerini kandırıyor, onlara yalan söylü-

5 Vaazı kaleme alanlar Auguste Comte'un fikirlerinden esinlenmiş olmalı. Pozitivizmin kurucusu hamile kalma ve çocuk doğurma yüklerinden kurtulmuş yeni ve üstün bir kadın neslinin doğmakta olduğunu müjdelemişti. Kibar fahişe gerçekten de burjuva filozofun idealinin gerçekleşmesini sağlar.

yor. Eski Roma'nın saygıdeğer hanımefendilerinin yolundan gidiniz ve fahişelik mesleğini icra etmek üzere belediyelere resmen kayıt yaptırınız; sadece kölelere yakışan o aptalca ve demode önyargıları sarsınız, yere çalınız ve üstünde tepininiz. Tanrı-Sermaye dünyamıza yeni bir ahlak getiriyor; insanlığın özgür olduğu dogmasını vaz ediyor; şunu biliniz ki, insan kendini satma hakkını elde etmeden özgürlüğüne kavuşamaz. Kendinizi satınız ve evlilik köleliğinden kendinizi kurtarınız.

Kapitalist toplumda fahiŝeninkinden daha saygıdeğer, daha şerefli bir meşgale olamaz. Gelin, işçi kadının yaptığı işe bakın önce ve sonra da fahiŝeninkine hayran kalın. Uzun, meşakkatli ve tekdüze bir günün sonunda her şeyden nefret etmiş, rengi atmış ve bitmiş haldeki işçi kadının sıska eline ancak açlıktan ölmemesini sağlayacak kadar düşük bir yevmiyeden başka bir şey geçmez. Kibar fahişe ise genç bir melek neşesiyle, parfüm kokan saçlarını savurarak yatak ya da kanepesinden kalkar ve her zamanki gibi Louis altınlarını ya da banknotlarını saymaya koyulur. Yaptığı iş bedeninde ne yorgunluk izi bırakır, ne kir pas; ağzını çalkalar, dudaklarını siler ve gülerek şöyle der: Sıradaki gelsin!

Ey, Antik dönem ahlakının pörsük ilkelerini dillerine pelesenk eden, bunlarla geviş getirip duran filozoflar, söyleyin bakalım, hangi iş Tanrı-Sermayemizin gözüne daha hoş görünür; işçi kadını mi yoksa fahiŝeninki mi?

Sermaye, alışverişin değerini satışın hangi fiyattan yapılmasına izin verdiğiyse onunla ölçer. Söyle-

yin öyleyse ahlakçı hamamböcekleri, insanoğlunun onca meşgalesi arasında ücreti seksten daha yüksek herhangi bir kol ya da kafa emeği faaliyeti var mı? Alimin ilmine, askerin cesaretine, yazarın dehasına, işçinin ustalığına Cora Pearl'ün öpücüğünden daha çok para ödendiği hiç görülmüş mü?

Fahişenin işi kutsaldır, Tanrı-Sermaye de onu öteki bütün işlerden daha çok, daha iyi ödüllendirir.

Ey sevgili kız kardeşlerim, beni dinleyin, dinleyin beni, Tanrı benim ağzımdan konuşuyor:

İşçi kadın bedenini deforme eden, aklını yok eden işten tiksinecek kadar Tanrıya uzaksanız, fahişelik yapmayınız;

Özlediğiniz ev hanımının ot gibi hayatıysa, eve hapsolup yaşamakta ve iğrenç geçimlik ekonominizi sürdürmekteyse gözünüz, fahişelik yapmayınız;

Aile ocağında tek başına, drahomanızı fahişelerle yiyen koca tarafından terk edilmiş olarak yaşamak istiyorsanız, fahişelik yapmayınız;

Ama yok, özgürlüğün, itibarın, saygı görmenin ve yeryüzünde mutlu yaşamamanın peşindeyseniz eğer, fahişe olunuz;

İşçi kadının insanı aşağılayan işini ve o uygar hayatı sessizce kabullenemeyecek kadar korkusuzsa ruhunuz, fahişe olunuz;

Uygarlık zevk ve kutlamalarının kraliçesi olmak istiyorsanız eğer, fahişe olunuz;

Tanrı'nın lütfu üzerinize olsun. Amin!

IV. Vaiz yahut Kapitalistin Kitabı

Bu kitap birçok kapitalist arasında elden ele dolaştı, hepsi okuyup notlar aldı; işte o notlardan bazıları:

“Ücretlilerin hödük zekalarıyla bu ilahi bilgelik ilkelerini yanlış yorumlayacağı kesin. Dolayısıyla bütün bunların Volapük diline ya da bambaşka bir kutsal dile tercüme edilmesi gerektiği düşüncesindeyim.”

İmza: Jules Simon

“Dinsizlerin Eski Ahit’teki Vaiz’i okumasını yasaklayan Yahudi bilginlerin yolundan gitmek ve *Kapitalistin Kitabı*’nı bir milyondan daha az parası olan müminlere dağıtmamak gerekir.”

İmza: Bleichröder

“Bir milyon frank ya da mark bana bayağı düşük bir miktar gibi geliyor. Ben bir milyon dolar olmasını öneriyorum.”

İmza: Jay Gould

I. — Tanrı-Sermaye'nin Naturası

1. Sermaye'nin, senin Tanrının kelamını kuran odur.
2. İnsan yiyen Tanrıyım ben; soframı atölyelerde kurar, emekçileri, ücretlileri yerim. Emekçinin beş para etmez hayatını ilahi sermayeye dönüştürürüm. Sonu olmayan sırrım ben: cevherimi, özümü ebedi kılan şey tenin ölümlülüğüdür, bütün gücümün kaynağında insanın zaafı var. Sermaye'nin durağan gücü ücretlinin gücünün ta kendisidir.
3. Şu bütün ilkelerin önündedir: Her türlü üretim benimle başlar, her alışverişi ben bitiririm.
4. Her yerde hazır ve nazır olan yaşayan Tanrıyım ben: demiryolları, yüksek ısı fırınları, buğday taneleri, gemiler, şarap bağları, altın ve gümüş sik-keler — bunların hepsi evrensel Sermaye'nin her yere yayılmış parçaları, organlarıdır.
5. Uygar dünyanın büyüklüğü ölçülemez, tanımlanamaz, sonsuz sayıda şekil değiştiren ruhuyum ben. Satılan ve satın alınan her şeyde hayat bulurum; her metanın, üretilmiş her şeyin içinde varım ve benim yaşayan varlığım dışında hiçbir şey var olamaz.
6. Altında ısıldar, gübrede kokarım; şarapta kafa bulur, kezzapta ben eririm.
7. Sürekli büyüyen cevherim görünmez bir ırmak gibi sürekli maddeye doğru akar; hiçbir muhayyilenin gücünün yetemeyeceği kadar çok bölünür ve yeniden yeniden bölünür, özel formlara bürünüp üreti-

len her metanın içine katılır ve yorulmak nedir bilmeden, kendimi bir metadan ötekine sürekli taşır, aktarırım: bugün ekmek ve ete, yarın üretenin kol gücüne, bir sonraki gün demir külçesine, bez parçasına, tiyatro eserine, yüz kilo içyağa, gübre torbasına. Sermaye'nin bu bedenden bedene göçü hiçbir zaman durmaz. Özüm, cevherim ölmez benim; ölen ya da geçip giden aldığım biçimlerdir sadece.

8. İnsanoğlu bedenimi görür, dokunur ona, kokusunu, tadını alır; ama tinim eterden bile hünerli ve kurnazdır, hiçbir duyuya yakalanmaz. Tinim Kredidir benim; görünmek için ille de bedeni olması gerekmez.
9. Berzelius'tan, Gherardt'tan bile daha alim olan tinim engin tarlaları, devasa makineleri, ağır madenleri, böğürüp duran hayvan sürülerini tek bir kâğıt hareketiyle başka şeye dönüştürür; böylece su kanalları, yüksek ısı fırınları, maden ocakları ve fabrikalar basit elektrik sarkaçlarından bile hafif hale gelir ve Borsada, o benim kutsal tapınağımda elden ele sıçrar dururlar.
10. Ben olmazsam Bankanın yönettiği ülkelerde hiçbir şey alınıp satılmaz, her iş yarım kalır. İş ben yaratırım, doğanın karşı konamaz güçlerini evcilleştirip insanın hizmetine sunan benim ve bilimin sürekli gelişen güçlü levyesini onun eline ben veririm.
11. Ticaret ve sanayinin altın ağıyla toplumları birbirine ben bağlarım.
12. Sermayesi olmayan, sermaye sahibi olmayan insan hayat yolunda çırılçıplaktır; her türlü işken-

ce ve ölüm aletiyle donanmış vahşi düşmanlarla kuşatılmış haldedir.

13. Sermayesi olmayan insan, isterse boğa kadar güçlü olsun, yüklerin en ağırını omuzlarında taşıyor demektir; isterse karınca kadar çalışkan olsun, iki kat emek harcamak zorunda kalır; isterse katır kadar kanaatkâr olsun, karnı asla doymaz.
14. Sermaye olmazsa bilim, erdem ve emek ne işe yarar? Boş yere zihin törpülemeye.
15. Sermaye'nin inayeti olmazsa bilim delilik patikalarında insana yolunu şaşırtır; emek ve erdem onu sefalet uçurumlarına sürükler.
16. İnsan ruhunu ne bilim ne erdem ve ne de emek doyurabilir; bunu bir tek ben yapabilirim; ihtiras ve açgözlülüğünden kudurmuş aç köpek sürülerini bir tek ben besleyebilirim.
17. Canımın istediği gibi alırım da veririm de, kimse benden hesap soramaz. Her şeyin mutlak hâkimi benim; kimin ve neyin yaşayıp öleceğinin emrini ben veririm.

II. — Sermaye'nin Vekilleri

1. İnsan, yani o mikroplu madde yığını, tıpkı bir böcek gibi, dünyaya çırlıçıplak gelir ve bir kukla gibi sandukanın içine konup gider; toprağın altında çürür ve o çürümüş kalıntılar da tarlalardaki bitkilere gübre olur.
2. Ama Sermaye, yani güneşin altındaki en yüce varlık olan ben, o pis kokulu çöp torbasından beni temsil edecek olanı kendim seçerim.

3. İstiridyelerin, salyangozların bile saf ve katıksızlıkları oranında belli bir değeri olur; kapitalist ise onu vekilim seçmiş olmam dışında bir hiçtir; temsil ettiği Sermaye dışında hiçbir değeri yoktur.
4. Onda var olan kötülüğü daha da büyüten benim; ondaki adalet duygusunu ben köreltirim. Canım kimi isterse onu seçerim.
5. Kapitalisti ne akıllı ne dürüst ne güzel ve ne de genç olduğu için seçerim ben. Aptal, kötücül, çirkin ve moruk olanlar gücümün büyüklüğünü, ölçülüp tartılamazlığını daha çok takdir eder.
6. Onu ben seçtiğim içindir ki, kapitalist erdem güzellik ve dehanın timsali haline gelir. İnsanlar onun aptallıklarını pek espritüel bulur, ukalalıktan ibaret bilgisine deha muamelesi yapar; şairler ilhamı onda arar, sanatçılar onun iki lokma arasında yaptığı eleştirileri diz çöküp dinler; kadınlar onun ideal Don Juan olduğuna yemin billah eder; filozoflar yaptığı kötülükleri birer erdem gibi över; iktisatçılar aylıklığında toplumu yerinden oynatacak gücü keşfeder.
7. Koca bir emekçi ordusu kapitalist için çalışır, o yesin, içsin, çapkınlık yapsın ve karnıyla apış arasını çok çalıştırdığında dinlensin diye.
8. Kapitalist ne kol gücüyle ne de beyniyle çalışır.
9. Toprağı işlesin, madenleri eritip döksün ve kumaş dokusun diye kadın ve erkeklerden oluşan bir sürüsü vardır onun; atölyeleri yönetsin diye müdürleri ve ustabaşları, onun için düşünsünler diye alimleri vardır. Kapitalistin çalıştığı tek yer heladır; yer ve içer ki gübre üretebilsin.

10. Vekillerimi hep zengin ve refah içinde yaşasın diye beslerim; zira yeryüzünde yemek, içmek, hovardalık yapmak ve gönül eğlendirmekten daha iyi, daha sahici bir şey olabilir mi? Gerisi boştur ve zihin törpüsüdür.
11. Vekilim hayatı sevsin ve onu hoş bulsun diye karşısına çıkan her acı ve kederi hafifletir, yatıştırırım.
12. Görmek için bir organ var; koklamak, dokunmak, tatmak, işitmek ve sevişmek için de ayrı organlar. Ben seçtiğim vekilimin gözlerinin, ağzının ve öteki organlarının hiçbir isteğine hayır demem.
13. Erdemin iki yüzü vardır; kapitalistin erdemi memnuniyettir, emekçinin erdemi ise mahrumiyet.
14. Kapitalist yeryüzünde hoşuna giden her şeye sahip olur, çünkü efendi odur. Kadınlardan bıkarırsa eğer, duyularını bakire çocuklarla uyarabilir.
15. Kapitalist kanunun ta kendisidir. Kanun yapıcılar kanunları ona göre yazar, filozoflar ahlakı onun günlük hayatına uygun kılar. Yaptığı her şey iyi ve doğrudur. Çıkarlarına zarar veren her şey ise suçtur ve cezalandırılmalıdır.
16. Mutluluğu sadece seçilmiş sevgili kullarıma ayırdım ve emekçilerin bundan haberi bile yok. Sevinçlerin en büyüğü kâr etmektir. Bir kapitalist kârını arttırabiliyorsa eğer, karısını, anasını, çocuklarını, köpeğini ve şerefini kaybetmeye bile razı olur. Telafisi olmayan tek mutsuzluk artık kâr edemez olmaktır; o kapitalisti kimse teskin ve teselli edemez.

III. — Kapitalistin Vazifeleri

1.

1. Çok çağırılan olur, ama bunların pek azı seçilir; vekillerimin sayısını her gün biraz daha azaltırım.
2. Kendimi kapitalistlere verir ve kendimi onlar arasında paylaştırırım; her bir vekil biricik Sermaye'nin bir bölümüne gözetimim altında sahip olur; aldığını büyüttüğü ve çoğalttığı ölçüde ona sahip olma keyfi sürer. Bu kanuna uymayanın elindeki Sermaye geri alınır.
3. Kapitalisti artı-değer elde etsin diye seçtim ben; görevi kârı daha da büyütmeştir.
4. Kapitalist özgür olmak ve kâra daha kolay ulaşmak için dostluk bağlarını, aşkla ilişkisini keser; ne arkadaş tanır ne kardeş ne ana ne karı ne de çocuk; kazanmak için böyle davranmak şarttır.
5. Kapitalistin fanilerin ülke ya da topluluğa koyduğu anlamsız, işe yaramaz sınırları aşması gerekir; Rus ya da Polonyalı, Fransız ya da Prusyalı, İngiliz ya da İrlandalı, siyah ya da beyaz olmanın öncesinde vekil sömürmekle yükümlüdür; o ne kralcıdır ne de cumhuriyetçi, ne muhafazakârdır ne de radikal, ne katoliktir ne de hür fikirli, zira piyasa bunların hepsinin üstündedir. Altının bile rengi vardır, kabul, ama kapitalist onun karşısında bile rengini asla belli etmez.
6. Kapitalist cebine attığı parada fark gözetmez; ister gözyaşıyla ıslanmış olsun, ister kan ya da terle.

7. Saçma sapan değer yargılarını kutsamaz. Amacı kaliteli değil, daha çok kâr bırakan meta üretmektir. Hissedarlarına kâr payı dağıtmak için değil, onların sermayesine de el koymak için finans şirketi kurar, çünkü küçük sermayeler aslında büyüklere aittir ve hepsinin üstünde de daha büyük sermayeler vardır, ki zamanla onları da yutmak için fırsat kollar. Sermaye'nin kanunu budur.
8. İnsana kapitalist olma saygınlığını bahşederken insanlar ve metalar üzerindeki tartışılmaz gücünün bir bölümünü de ona aktarmış olurum.
9. Kapitalist şöyle konuşmak zorundadır: Ey toplum, ahlak dediğin benim, kanun dediğin de benim arzu ve tutkularım, benim çıkarım.
10. Tek bir kapitalistin bile çıkarı zarar görse bütün toplum acı ve sıkıntı çeker; çünkü bütün kötülüklerin başında Sermaye'yi daha da büyütemek gelir; böyle bir derdin devası yoktur.
11. Kapitalist kendisi üretmez, ürettirir; çalışmaz, çalıştırır; her türlü kol ya da beyin mesaisi ona yasaklanmıştır; bunlar onu kutsal görevi olan kârı büyütme görevinden uzaklaştırır çünkü.
12. Kapitalist kendini ideolojik deney faresine dönüştürmez; deneydeki tekerleği rüzgâr döndürür çünkü, fare değil.
13. Gökler Tanrının yüceliğini terennüm ediyor gibi hikâyelere pek yüz vermez; ağustos böceğinin kıcı ya da kanatlarıyla şarkı söylediği, karıncaninsa zaten kapitalist olduğuyla ilgilenmez.⁶

6 Kapitalistin *Vaiz*'inin yazarı kuşkusuz burada saçmasapan fikirler savunanlara asıl sermayenin insanın içinde olduğunu, çünkü ka-

14. Her şeyin bir başı bir de sonu olması da korkutmaz onu; derdi bütün bunların ona kâr getirip getirmediğidir.
15. Para birimi ölçüsünün altın ya da altın ve gümüş olması konusunda nutuk atma işini resmi ekonominin ilahiyatçılarına bırakır; ama ulaşabileceği her altın ya da gümüş sikkeyi ayırım yapmadan cebine atar.
16. Tabiat olaylarını inceleme işini başka bir şey bilmeyen alimlere, tabiatın gücünü sanayiye uygulamayı da aklını buna takmış mucitlere bırakır, ama yaptıkları buluşları da işletilebilir hale gelir gelmez tekeline almaya bakar.
17. Güzel ve İyi aynı şey midir, değil midir, kafasını buna yormaz; ama trüf mantarı yenirken pek hoş, pek iyidir, domuz bokunda çıktığında ise çirkin.
18. Ebedi gerçeklerle ilgili nutukları alkışlar, ama parayı günlük hilelerden, sahtekârlıklardan kazanır.
19. Erdem, vicdan ve aşk gibi şeylerin özüyle ilgilenmez, kafası onları alıp satmakla meşguldür.
20. Özgürlüğün kendi başına iyi bir şey olup olmadığıyla ilgilenmez; bütün özgürlükleri eline geçirip emekçilere sadece özgürlüğün adını bırakır.
21. Hukukun Güçten üstün olup olmadığını tartışmaz, çünkü değil mi ki Sermaye'ye sahiptir, öyleyse bütün hakların da kendisine ait olduğunu bilir.

rıncanın bile kışlık nevale biriktirerek kapitalist faaliyette bulunduğunu ileri süren o sıkıcı iktisatçılara gönderme yapıyor.

22. Genel oy hakkına ne karşıdır ne de ondan yanadır; oy hakkının sınırlanmasına ne karşıdır ne de ondan yanadır; ikisini de çıkarı için kullanır: oy hakkı sınırlıysa seçmeni satın alıp genel oycuları kazıklar. Seçim yapacak olsa daha ekonomik olduğu için genel oydan yana olduğunu söyler: zira oy hakkı sınırlıysa hem seçmeni hem de seçilmişini satın alması gerekecektir, oysa genel oy hakkında sadece seçilmişini satın almak yeter.
23. Ne serbest piyasa gevezeliklerine bulaşır ne de korumacılıkla ilgili yapılara; yürüttüğü ticaret ya da sanayi işine hangisi uyuyorsa, bazen serbest piyasacı olur, bazen korumacı.
24. Hiçbir ilke sahibi değildir: hatta ilkesiz olma ilkesi bile yoktur.

2.

25. Kapitalist elimin altındaki dik kafalı emekçi sürüsünü yönetmek için kullandığım demir sopadır.
26. Kapitalist kalbindeki her türlü insani duyguyu boğup yok etmiştir, onun halkı olmaz, kendisi gibilere yük hayvanından daha sert davranır. Erkekler, kadınlar, çocukların hiçbirinin onun gözünde kâr makinesinden farkı yoktur. Kalbini karartır ki gözleri emekçilerin sefaletini zevkle seyretsin ve kulakları acı ve öfke dolu çığlıkları duyarken kalbi titremesin.
27. Kapitalist, ağır ağır inen, kolay ve hızlı kurusun diye ezilmedik tek parça, yok edilmedik en kü-

çük kütle bırakmayan hidrolik pres gibi, ücretliye öylesine baskı yapar, onu öylesine ezer ki, kas ve sinirlerindeki bütün gücü, bütün emeği açığa çıkarır; ücretlinin akıttığı her ter damlası sermayeye dönüşür. Ne zaman ki ücretli bu baskı altında iyice bitkin düşüp tükenir, fazladan emek harcamayacak, artı-değer yaratamayacak hale gelir, işte o zaman kapitalist de onu mutfak artığı, bulaşık suyu gibi kaldırır sokağa atar.

28. Ücretlisine iyi, merhametli davranan kapitalist bana ve kendisine ihanet etmiş demektir.
29. Kapitalist için yağı, yünü, yani herhangi bir malı olmayan erkek de, kadın da, hatta çocuk bile ticari metadır, çünkü en azından satacak bir şeyi, kas gücü, zekası ya da bilgisi vardır. İnsanın sermayeye dönüşmesi için önce meta haline gelmesi gerekir.
30. Ben Sermaye'yim, alemin efendisiyim, kapitalist de benim temsilcimdir: onun önünde bütün insanlar eşittir, hepsi aynı şekilde iki büklüm, onun istismar ve sömürüsüne açıktır. İşgücünü kiralayan amele, akıl ve bilgisini sunan mühendis, namusunu satan veznedar, vicdanını aldatan milletvekili, cinselliğini pazarlayan işret kızı, hepsi kapitalistin sömüreceği ücretlilerdir.
31. Kapitalist ücretliyi geliştirir, yetkinleştirir: kalitesiz ve besin değersiz şeyler yese de, onu pazarda iyi fiyata satabileceği işgücünü korumaya, keşif kadar çile çekmeye, katır kadar sabırlı, öküz kadar dayanıklı olmaya mecbur eder.
32. Ücretliler kapitaliste aittir: onun yük hayvanı, malı, eşyasıdır. Atölyede çalışırken güneşin doğ-

duğunun, akşam olduğunun bile farkında olmamalıdır, yüz çift göz her an işçinin üstünde olmalıdır ki en küçük şeye, en küçük lafa dönüp yaptığı işten gözünü ayıramasın.

33. Ücretlinin zamanı para demektir: kaybettiği her dakika kapitalistten çalınmıştır.
34. Kapitalistin baskısı ücretliyi gölge gibi evine kadar takip eder, çünkü sosyalistleri okuyarak ya da sosyalist nutuklar dinleyerek aklının karışmasına, kendini eğlenceye kaptırıp yorgun düşmesine izin vermemek gerekir. Atölyeden çıkar çıkmaz evin yolunu tutmalı, karnını doyurup hemen yatmalıdır, ki ertesi sabah en taze ve dinlenmiş haliyle bedenini, en boyun eğmiş haliyle de zihnini efendisine sunabilsin.
35. Kapitalist ücretliye hiçbir hak tanımaz, hatta kölelik hakkı bile vermez; tek hakkı vardır, çalışmak.
36. Kapitalist ücretlinin el hünerine ve aklına el koyup onu isyan nedir bilmeyen makinelere aktarır.

IV. — İlahi Bilgelik Vecizeleri

1. Tayfa kasırgadan korkar; madenci grizu ve göçük tehlikesiyle iç içe yaşar, işçi demir makinenin kayış ve çarkları arasında çalışır; ölüm ve sakatlık çalışan emekçinin karşısına heyula gibi dikilir: çalışmayan kapitalist ise her türlü tehlikeden azadidir.

2. Çalışmak insanı yorar, öldürür ve zengin de etmez: servet çalışarak değil, başkalarını çalıştırarak elde edilir.
3. Mülkiyet çalışmanın meyvesi ve tembelliğin mükâfatıdır.
4. Çakıl taşından şarap, kadavradan kâr elde edilmez: sadece yaşayanları sömürebilirsin. Suçlunun kafasına giyotin indiren cellat sömürülecek bir hayvanın sermayesini çalmış olur.⁷
5. Paranın ve onunla birlikte gelenlerin kokusu olmaz.
6. Para utanç verici niteliklerini niceliğiyle telafi eder.
7. Para ona sahip olan için erdem yerine geçer.
8. İyilik çıkar amaçlı bir yatırıma iyi gelmez.
9. İyi bir davranışta bulundum yerine iyi bir iş yaptım diyebiliyorsan huzurlu uyursun.
10. Ücretlisini yirmi dört saatte on dört saat çalıştıran patron gününü boşa geçirmemiş demektir.
11. İşçinin iyisine de kötüsüne de merhamet etme, çünkü atın iyisi de kötüsü de mahmuz yemeden koşmaz.
12. Meyve vermeyen ağacı söküp odun yapmak lazım; kâr ettirmeyen işçiyi de açlığa mahkûm etmek.
13. İsyan eden işçinin karnını mermiyle doyurmak gerekir.
14. Dut yaprağını atlas kumaşa dönüştürmek ücretliyi sermayeye dönüştürmekten daha çok zaman alır.

7 Vaiz bize Victor Hugo ve öteki hümanitarizm şarlatanlarının büyük bir yaygarayla yürüttüğü kapitalist ölüm cezasının kalkması için yürütülen kampanyanın kapitalist mantığını ifşa ediyor.

15. Büyük büyük çalıp küçük küçük vermek, işte hayırseverlik budur.
16. İşbirliği işçilere servetin yaratılması için işbirliği yaptırmaktır.
17. Emegın ürününden en büyük payı almaya paylaşım denir.
18. Kapitalist, ki özgürlüğün en ateşli savunucusu odur, asla sadaka vermez; böylece çalışmayanın açlıktan ölme özgürlüğünü tanımış olur.
19. İnsan üretme ve tüketmeye yarayan makinelerden başka bir şey değildir: kapitalist önce birini satın alır, sonra da ötekine seyirtir.
20. Kapitalistin ağzında iki dil olur; biri satın almak, öteki ise satmak için.
21. Borsaya hayat veren yalan söyleyen ağızlardır.
22. Dürüstlük ve zarafet iş dünyasının zehridir.
23. Herkesten çalmak demek hiç kimseden çalmamak demektir.
24. İnsanın köpek kadar fedakâr olduğunu kanıtlamak istiyorsan, önce kendini feda et.
25. Dürüst olmayan birine güvenme, ama dürüst birine hiç güvenme.
26. Birine söz vermek iyi ve uygar insan olmanın kanıtıdır, ama verdiğin sözü tutmak kafadan çatlak olduğunu gösterir.
27. Paranın üstüne ya hükümdar ya da cumhuriyet tasviri basılır, çünkü para, gökyüzünde uçan kuşlar gibi, kim yakalarsa ona aittir.
28. Yüz metelik para boka bile düşse sonra mutlaka yükselir.

29. Birçok konuda kaygılısın, kendine bir sürü dert edinmişsin, dürüst olmaya çalışıyorsun, bilmek, öğrenmek için can atıyorsun, makamlara göz dikeyor, onur ve şan peşinde koşuyorsun; ve bunların hepsi nafile ve gelip geçici; lazım olan tek şey var: Sermaye, yine Sermaye.
30. Gençlik sona erer, güzellik solar, zeka dumura uğrar; sadece altın ne kırılır ne de yaşlanır.
31. Para kapitalistin ruhu ve davranışlarının dürtüsüdür.
32. Aslında demek istediğim şu ki, pazara zerzevat taşıyan eşek gibi hüner ve erdem yükünle övüneceğine, cüzdanın altın ve banknot dolu olsun.
33. Deha, zeka, iffet, dürüstlük, güzellik ancak alınıp satılabilirse birer değer haline gelir.
34. Erdem ve çalışma ancak başkalarının işine yarar.
35. Kapitalist için yiyip içip hovardalık etmekten iyisi yoktur: günleri tükenip de gitme vakti geldiğinde ondan geriye sadece bunlar kalır.
36. Kapitalist, güneş onu aydınlatıp ısıttığı sürece, insanlar arasında olmanın keyfini çıkarmalı, zira hiçbir şey iki kez yaşanmıyor ve insanı kafasından yakaladığı gibi mezara tıkan o berbat ve rezil ihtiyarlıktan kaçış yok.
37. Gittiğin o mezara erdemlerini de götürmeyeceksin; orada sadece kurt ve böcekler olacak.
38. Dolu ve yediklerini keyifle sindiren mideyle güçlü sezi ve doymuş duyular dışında her şey boştur ve zihin törpüsüdür.

V. — Ultima Verba (Son Söz)

1. Ben Sermaye'yim, yani dünyanın kralı.
2. Bana yolda yalan, ihtiras, cimrilik, hile ve cinayet eşlik eder. Aileyi parçalar, kente savaş getiririm. Geçtiğim her yere nefret, umutsuzluk, sefalet ve türlü türlü hastalık saçarım.
3. Merhametsiz Tanrınızım ben. Birileri acı çeksin, insanlar çatışsın isterim. Ücretlilere işkence ederim ve seçilmiş vekillerim kapitalistlere de merhametim yoktur.
4. Ücretliler benden kaçamaz: bunun için dağları aşsa, dağın öteki tarafında karşısına çıkarım; denizleri aşacak olsa, demir attığı kıyıda beni kendisini beklerken bulur. Ücretli benim mahpusumdur, yeryüzü de onun hapishanesi.
5. Kapitalistleri kaldıramayacak kadar ağır, aptalca ve hastalıktan baş alamayacakları bir refaha boğarım. Seçilmiş vekillerimi bedenlen ve zihnen iğdiş ederim: alıklaşarak ve iktidarsızlaşarak kökleri kurur.
6. Kapitalistleri arzuladıkları her şeye kavuşturur ve bütün arzularını köreltir, kuruturum. Sofralarını her türlü iştah açıcı yiyeceklerle donatır ve iştahlarını keserim. Yataklarını genç ve okşamanın bin bir türünü bilen kadınlarla süsler ve sonra bütün duyularını uyuştururum. Bütün âlem onlara yavan, bıktırıcı ve yorucu görünür: hayatları boyunca esnerler; kendilerini bir hiç gibi hissederler ve ölüm fikriyle donar kalırlar.

7. Canım istediğinde ve insan aklının bunu neden yaptığımı kurcalamasına bile izin vermeden seçilmiş vekillerimi yere çalarım, onları sefaletin pençesine, ücretlilerin cehennemine atarım.
8. Kapitalistler benim aletimdir. Bin saçaklı kamçı gibi, salak ücretli sürüsünü kırbaçlamak için onları kullanırım. Seçilmiş vekillerimi toplumun en tepesine çıkarır ve sonra da aşağılarım.
9. İnsanları yöneten ve akıllarını karıştıran Tanrı'yım ben.
10. Bir antik dönem şairi Kapitalizm çağını önceden haber verirken şöyle demiş: "Bugün iyilerle kötüler birbirine karıştı; ama gün gelecek ne aile bağı kalacak ne erdem ne de adalet. Aidos ve Nemesis göğe yükselecekler ve kötülüğün artık şıfası olmayacak."⁸ Sözünü ettiği günler geldi: denizlerin doymak bilmez canavarları, ormanların en ürkütücü hayvanları, insanlar vahşice birbirlerini yiyor.
11. İnsani bilgeliğe güler geçerim ben.
Antik dönem bilgeliği "Çalış ki yoksulluk senden uzak dursun; çalış ki ambarların erzak olsun" derdi.
Ben ise şöyle dedim:
"Çalış ki sefalet ve dert yoldaşın olsun; çalış ki tefeci evine bile el koysun."
12. İmparatorlukları bile altüst edip yıkan Tanrıyım ben: en güçlüleri dahi eşitlikçi boyunduruğumla

8 Peygamberlerin İsa'nın gelişiyile ilgili kehanetine nazaran gerçeğe daha uygun ve daha inandırıcı olan bu kapitalist zamanlar öngörüsü Hesiodos'un *İşler ve Günler*'inde yer alır.

iki büklüm ederim; egoist ve küstah insani ferdiyetçiliği ezer, o aptal insanlığı eşitlik için yenden şekillendiririm. Geleceğin komünist toplum idealine hazırlamak için kapitalistlerle ücretlileri eşleştirir, ikisini aynı arabaya koşarım.

13. İnsanlar Brahma'yı, Jupiter'i, Yehova'yı, İsa'yı, Allah'ı gökyüzüne kovaladığında ben de intihar ederim.
14. Komünizm toplumun kanunu haline geldiğinde Sermaye'nin saltanatı, geçmişin ve bugünün kuşaklarını yaratan Tanrı da sona ermiş olacak.

Dünyaya artık Sermaye hükmetmeyecek: tersine, nefret ettiği emekçiye itaat eden o olacak. İnsan kendi kol ve kafa emeğinin ürünü olan eserinin önünde artık diz çökmeyecek; ayakları üstünde doğrulup dikilecek ve tabiatı, asıl efendiyi seyredecek.

Son Tanrı Sermaye olacak.

V. Kapitalist Duaları

I. — Pazar Duası

Sermaye, babamız, siz kadir-i mutlak bu dünya Tanrısı, siz ki nehirlerin yatağını değiştiren ve dağları delensiniz, siz ki kıtaları birbirinden ayırır ve milletleri birleştirirsiniz; siz ki metaların yaracısı ve hayatın kaynağı olarak krallara ve tebalara, patronlara ve ücretlilere hükmedensiniz; hükmünüz bütün yeryüzü üzerine olsun.

Bize iyisinden de kötüsünden de müşteri veriniz ki mallarımızı satın alsınlar;

Bize sefil çalışanlar veriniz ki ne oluyor bile demeden çalışsınlar, en düşük ücretlere razı gelsinler;

Bize vaazlarımıza, risalelerimize inanan enayiler veriniz;

Alacaklı olduklarımıza bütün borçlarını ödetiniz⁹ ve Bankaya senetlerimizi kırdırınız;

Mazas Mahpushanesi kapıları bize hiç açılmasın ve iflaslardan koruyunuz bizi.

Rantlarınızı bizden ömür boyu esirgemeyiniz.

Amin.

II. — İman Duası [*Credo*]

Maddeye ve tine hükmeden Sermaye'ye inanırım;

Onun meşru oğlu Kâra inanırım ve Kutsal Ruh Krediye, ondan sonra gelen ve onun gibi tapılacak olana;

Altın ve Gümüşe inanırım; Darphanede darp edilen, potada eritilip makinede basılan ve meşru Paramız olarak dünyaya gelene; ve dünyanın her tarafını dolaştıktan sonra fazla ağır olduğu için Banka mahzenlerine indirilen o paranın hayat verdiği Banknota; yüzde beş faize inanırım ben, hatta aynı şekilde yüzde dörde ve yüzde üçe de; hisselerin banka fiyatı-

9 Borçtan iki büklüm yoksul şeytanlar için dilenci ve serserilerce kalemle alınan Hristiyanlığın *Babamız* [*Pater Noster*] duası Tanrı'dan borçları bağışlamasını talep ediyordu ve Latince metinde bu *dimite nobis debita nostra* olarak dillendirilmişti. Ama mülk sahipleri ve tefeciler ihtida edip Hristiyanlığı benimsediğinde Kilise Babaları bu ilk metne ihanet etti ve *debita*'yı utanmadan günah, yani *offenses* olarak çevirdi. Zengin bir mülk sahibi olan ve kuşkusuz çok fazla kişiden alacağı bulunan Kilise alimi Tertullianus Pazar Duası ile ilgili bir tefsir kaleme aldı ve buradaki *borçlar* kelimesini günahlar diye anlamak gerektiğini söyledi, çünkü Hristiyanın bağışlanabilecek tek borcu ancak günahı olabilirdi. Katolik dinini daha da geliştiren Sermaye dini borçların eksiksiz ödenmesi gerektiğini vazetmeliydi: kredi kapitalist ticari işlemlerin ruhuydu.

na inanırım; ticaret, sanayi ve yıpranma risk Serma-
yesini güvenceye alan Kamu Borçları Defter-i Kebi-
rine inanırım; başkalarının emeğinin ürünü olan ve
ömrüne ömürler katılsın dilediğim ferdi mülkiyete
inanırım; ücretliyi mülk sahibi olma derdinden kur-
taran ebedi ücretlilik düzenine inanırım; günlük ça-
lışma süresinin uzatılmasına, ücret indirimine ve hi-
leli üretime inanırım; mübarek UCUZA SATIN AL
VE PAHALI SAT dogmasına inanırım; ve yine pek
aziz kilisemizin, resmi ekonomi politikamızın ebedi
ilkelerine inanırım.

Amin.

III. — Şükür Duaları (*Ave Sefalet*)

Emekçiyi ezip boyunduruğuna alan, karnını açlıktan
kıyım kıyım edip sürekli acı çektiren, bir lokma ek-
mek için özgürlük ve hayatını satmaya mecbur eden
Sefalet şükürler olsun; üreteni, karısını ve çocukla-
rını kapitalist zindan zoruyla çalıştırıp ona diz çöktü-
ren, isyan arzusunu körelten Sefalet şükürler olsun,
minnet sana.

Kapitalist kârı doğuran kutsal bakire, aşağılık üc-
retliler sınıfını hizmetimize sunan sen, o korkunç
melek, Tanrı seni kutsasın.

Bereketli ve müşfik artı-değer anası, rantların ya-
raticısı, inayetin bizim ve bizimkilerin üstüne olsun.

Amin.

IV. — Altına Tapma

Altın, ey metaların en mucizevi olanı, bütün öteki metarlardan üstün olan;

Altın, ey bütün öteki metarlardan önce olan ve bütün ötekileri dönüştüren;

Tanrı ki neyi nasıl ölçeceğini bilir;

Sen ki Tanrı Sermaye'nin en kusursuz, maddeleşmiş en ideal halisin,

Sen ki tabiattaki her şeyin en asili, en muhteşemisin,

Sen ki küf nedir, mikrop nedir, pas nedir bilmezsin;

Altın, ey metaların en rakipsizi, alev çiçeği, parıldaayan ışık, göz kamaştıran güneş; madenlerin hep saf olanı, toprağın iç organlarından çekip alınan ve sonra yeniden en kuytuya, en ışıksız yere, tefecilerin demir kasalarına saklanan, Banka mahzenine yığılıp gücü iki kat, on kat artmış halde sefil ve beş para etmez kâğıtlara aktarılan, şeylerin kadim anası;

Ey altın, sen ki hiç kıpırdamadan evreni yerinden oynatırsın, parlak görkemini karşısında yüzyıllar dizüstü çöker, taparak yaşar sana;

İlahi merhametini sana yakaran müminlerinden esirgeme, o müminler ki sana sahip olmak için onur ve erdemlerini, insanların kendilerine biçtiği değeri, kalplerindeki kadına olan aşkı ve kendi kanından çocuklarını feda eder ve kendilerine duydukları nefrete meydan okurlar.

Ey altın, her şeye, her yere hükmeden, hep yenilmez olan, sen ebedi muzaffer, duy bizim dualarımızı;
Şehirleri kuran ve imparatorlukları yıkan;

Ahlakın kutup yıldızı;

Sen, ey, vicdanların terazisi;

Sen ki milletlere kanun dayatansın ve papalar ve imparatorlar bile gücün karşısında iki büklüm olur, duy bizim dualarımızı;

Sen ki tabiatın bile tanımadığı çiçek ve meyveler yeşertensin;

Erdemi de kötülükleri de sen saçarsın;

Sanatı ve şatafatı yaratansın, duy bizim dualarımızı;

Sen ki aylağın ömrünü durduk yere uzatan, emekçinin hayatını kısaltansın, duy bizim dualarımızı;

Sen ki kapitaliste daha beşikte gülümser, proletere ise ana karnında bile acımazsın, duy bizim dualarımızı.

★

Ey altın, seyyahların en yorulmazı, kalleşlik ve hilenin can yoldaşı, kabul eyle niyazımızı;

Sen ki her dili konuşan,

Pezevenklerin en kurnazı,

Ayartanların en dayanılmazı,

İnsan ve eşyanın şaşmaz ayarı, kabul eyle niyazımızı;

Barışın elçisi ve kavgaların kışkırtıcısı;

Zevk ve artı-değerin dağıtıcısı;

Erdem ve kokuşmuşluğun müstemilatı, kabul eyle niyazımızı;

Sen ki ikna Tanrısısın, sağırların kulağını açan,
dilsizlerin dilini çözensin, kabul eyle niyazımızı;

İyi ve kötüyü taksim eden;

İnsanların kederi ve neşesi;

Hastaların şifası ve acıların merhemi, kabul eyle
niyazımızı;

Sen ki dünyayı efsunlayan ve insana aklını şaşır-
tansın;

Sen ki çirkinlikleri güzelleştiren ve çapsızları süs-
leyensin;

Utanç ve şerefsizliği şerefyâb edip hırsızlık ve fa-
hişeliğe itibar veren, kâinatın saygı hamalısın sen,
kabul eyle niyazımızı;

Sen ki cesaretle gelen şanı alçaklığa dönüştüren-
sin;

Güzellikle gelen saygıyı çirkin kılan;

Gençlikle gelen aşk yıkımlarını ödüllendirensin;

Sen ki kötülüklerin büyücüsün, kabul eyle ni-
yazımızı;

Cinayetlere yol veren, deliliklere soluğunu katan-
sın, kabul eyle niyazımızı;

Hayat yolunu aydınlatan meşalesin;

Kapitalistlerin selameti, hamisi ve rehberisin sen,
kabul eyle niyazımızı.

Ey altın, cennetin kralı, adaletin güneşi;

Ey altın, hayatın gücü ve neşesi. Ey altın, ışılda ve
bize gel;

Ey altın, kapitalistlere rahim, üretene cellât olan,
bize gel;

Zevklerimizin aynası;

Sen ki emeğin ürününü aylaklara verensin, bize
gel;

Kim bel bellemez, kim bağ budamaz, kim çalış-
maz ve hasada el atmaz onların ambarını kilerini
dolduransın sen, bize gel;

Kim otlatmazsa sürüyü, kim meydan okumazsa
denizlere, eti ve balığı onlara yedirensin sen, bize gel;

Sen ki kapitalistin gücü, aklı ve bilgisi olansın,
bize gel;

Sen ki kapitalistin şanı ve erdemi, güzelliği ve şe-
refi olansın, bize gel;

Ah! Baştan çıkaran; umutların en yücesi, attığı
her adımın, aklındaki her fikrin, kapitalist her hissin
başı ve sonu olan altın, gel bize.

Amin.

VI. Kapitalist Eyüb Rothschild'in Mersiyeleri

Sermaye, ah Tanrım ve efendim, beni neden terk ettin? Beni mutluluğun en yüce doruklarından aşağı atıp amansız sefaletin ağırlığıyla ezilmeye terk etmen için nasıl bir hata yapmış olmalıyım?

Kanunlarına uygun yaşamadım mı? Yaptıklarım dürüst ve meşru değil miydi?

Hiçbir zaman çalışmadığım için mi bana böyle suçluymuşum gibi davranılıyor? Milyonlarımın ve duyularımın izin verdiği her zevki tatmadım mı ben? Erkekleri, kadınları ve çocukları gece ve gündüz güçlerinin bile ötesinde çalışmaya zorlamadım mı? Ancak açlıktan ölmeyecek kadar ücret vermedim mi onlara? İşçilerimin sefalet ve umutsuzluğunu umursamamakta bir an olsun tereddüt ettim mi?

Sermaye, ah Tanrım, sattığım her mala hile kattım, mallarımı tüketecek olanları zehirlediğimi bilmek bile istemedim; söylediklerime, risalelerime inanan enayilerin sermayesini soyup soğana çevirdim.

Sadece zevki tatmak ve daha daha zenginleşmek için yaşadım; sen de bana kadınlar, çocuklar, atlar ve uşaklar, her türlü bedensel zevk ve anlamsız eğlence

bağışlayarak davranışlarımı kusursuz, hayatımı övgüye değer buldun, beni takdir ve takdis ettin.

Ama gel gör ki şimdi her şeyimi, hem de her şeyimi kaybettim ve iskartaya çıkmış mala döndüm.

Bu çöküş rakiplerimi sevindiriyor, dostlarım bana sırtını dönüyor; işe yaramaz tavsiyelerde bulunacak, hatta suçu bana atacak kadar ileri gidip yüz geri ediyorlar beni; yok sayıyorlar. Metreslerim benim paramla satın alınmış arabalardan üstüme çamur sıçratıyor.

Sefalet üstüme abandı ve sanki hapishane duvarları arasındaymışım gibi beni ötekilerden ayırıyor. Tek başına kaldım ve içim de, dışım da kapkaranlık.

Karım şimdi bütün çirkinliğiyle karşımda; çünkü makyaj yapacak, yüzünü güzelleştirip arkasına saklanacak parası yok. Elini hiçbir şeye sürmesin diye yetiştirdiğim oğlum ne kadar bedbaht olduğumun farkında bile değil, aptal n'olacak! Kızımın iki gözü iki çeşme, ıskaladığı evlilikleri hatırlayıp onlara ağlıyor habire.

Ama benim kadersizliğim yanında bizimkilerin mutsuzluğunun lafı bile olmaz! Efendisi olup hükmettiğim yere iş için başvurdum, beni kapı dışarı ettiler.

Yoksul evim leş kokan çöplüğe döndü; sert yatağım yüzünden her yanı ağrıyan ve milyonlarca pire ve böceğin ısırıldığı bedenim artık dinlenemiyor bile; uyusam bütün bunları unutacağım, ama zihnim artık uykunun nasıl bir şey olduğunu hatırlamıyor.

Ah! Sefaletten başka şey yaşamamış, temizlik nedir bilmemiş yoksullar, onlar kim bilir ne kadar mutludur şimdi. Lezzetli nedir, nedir iyi, bilmezler bile; köseleleşmiş derileri, körelmiş duyularıyla kötü, na- hoş olanı da hissetmezler.

Neden mutluluğun tadını bana kalan anılardan hatırlayayım diye öğretmek istedin? Kumar borcundan bile yürek yakıcı oysa hatırladıklarım!

Ey Tanrım, beni servete boğup sonra da bu rezalete mahkûm etmek yerine sefaletin içinde yaratsan daha iyiydi.

Üç kuruş ekmeğimi kazanmak için ne yapmalıyım?

Yüzükten başka ağırlık taşımayan, banknotlarla oynamak dışında hüner bilmeyen ellerim hiçbir alet tutamaz ki. Çalışmaktan kaçmak, servet yorgunluğunu atmak dışında hiçbir şeye kafa yormamış, tek derdi avareliğin can sıkıntısından kurtulmak, tıka basa yiyip sonra hazımsızlığına çare aramak olmuş beynim, mektup yazıp rakamları alt alta toplamak için gereken dikkati toplayamaz, kendini buna yoramaz ki.

İyi de Tanrım, emirlerine asla itaatsizlik etmemiş benim gibi birini böyle acımasızca dövmek — bu nasıl olabiliyor ki?

Ötekilerin emeğini bin bir zahmetle toplayıp cuk-kalamışken varımı yoğumu kaybedivermem ne kadar da kötü, ne kadar da haksız ve gayriahlaki.

Kapitalistler, yani benim gibi olanlar benim bu mutsuzluğumu gördükçe senin merhamet konusunda keyfi davrandığını, hiç sebep yokken bahşedip, yine hiç sebep göstermeden geri aldığını düşünecek.

Sana kim inanır ki artık?

Yarın olacaklar bu kadar belirsiz ve bu kadar ürkütücüyse, her şey bu kadar güvenilmezse ve en sağlam servetler bile Borsada esen en küçük rüzgârda yıkılıp gidecekse, bugünün en zengini yarın yerle bir

olacaksa eğer, hangi kapitalist senin kanunlarını, hükümlerini gözükapalıkabul eder; avare, kimseye faydası olmayan ve zevk-ü sefa içinde bir hayatın içinde pelteleşme saçmalığını hangi kapitalist göze alır?

Çöküşüme tanık olan herkes seni lanetleyecek Tanrı-Sermaye; ne kadar yüksekte düştüğümü hesapladıklarında senin gücünü inkâr edecek, yapacağın kıyakları ellerinin tersiyle itecekler.

Eski günlerine, şanına kavuşmak istiyorsan bana kaybettiğim pozisyonu geri ver, kaldır beni düştüğüm bu rezil yerden, çünkü kalbim hınçla doluyor, nefret ve beddua kelimeleri peş peşe dudaklarıma diziliyor.

Hödük Tanrı, kör Tanrı, salak Tanrı, kolla kendini, çünkü zenginler nihayet gözünü açtı ve hiç korkmadan, hiç aldırmadan yürüdükleri yerin uçurumun kıyası olduğunu fark ettiler; kork onlardan ki seni aşağı atıp uçurumu seninle doldurmasınlar, seni yok etmek için komünistlerle beraber hareket etmesinler!

Aman, ağızından çıkan bu küfürler de neyin nesi!

Her şeye kadir Tanrı, bu patavatsız ve kâfirce la-kırdılarımı bağışla.

Efendi sensin, hak etmiyor da olsalar malı mülkü dağıtan sensin, hak edenlere vermeyen de yine sen, paşa gönlün nasıl isterse öyle davranırsın, sen ne yapsan iyidir.

Beni kendi iyiliğim için ezdin böyle, beni çıkarlarım ile sınadın.

Ey rahim ve uysal Tanrım benim, iade et nimetlerini: adaletin ta kendisisin sen, bana vurmuşsan eğer, sebebi bilmeden bir hata yapmış olmamdır.

Ey Tanrım, servetimi iade edecek olursan, sana söz, kanunlarını daha titiz uygulayacağım. Ücretlilerimi daha iyi ve daha çok sömüreceğim; müşteri, tüketiciyi daha zekice kandıracağım bundan böyle ve soyup soğana çevirmedik enayi bırakmayacağım.

Sahibinden dayak yiyen köpek kadar süklüm püklüm olacağım peşinden gelirken, eşyanım ben senin, her istediğini yapan eşyan.

Aslına uygun suret çıkaran:
PAUL LAFARGUE

►► Yaklaşık 130 yıl önce, Paul Lafargue'ın önderlerinden biri olduğu Fransız İşçi Partisi'nin yayın organı *Le Socialiste*'te yayınlanan bu küçük güldürü hem tarihsel bakımdan hem de argümanının yalınlığı ve gücü bakımından Marksist literatürün gerçek bir klasığı sayılmalıdır.

Fransa'da Marksizmin gelişme kaydettiği bir dönemde sermayeye ve sermaye düzenine dair Marksist tezleri dinin toplumsal kontrolü güçlendiren karakteriyle ilişkilendiren Lafargue, sermayenin nüvesindeki dinsel afişe ediyor. *Sermaye Dini*'ndeki metinlerin yapısını Kitab-ı Mukaddes geleneğine uygun şekilde oluşturarak, Marx'ın yaşamı boyunca sürdürdüğü siyasal iktisat eleştirisinden devraldıklarını, dinin ve sermayeyi yeni bir din olarak kabul eden kapitalizmin eleştirisine yönlendiriyor.

Kapitalizmin geçirdiği dönüşüme rağmen, sermayenin mantığının ve doğasının hiçbir şekilde değişmemesi nedeniyle güncelliği koruyan bu metin, hicivle kurgunun, yer yer analitik değer taşıyan pasajlarla zekice yapılmış propagandanın başarılı bir harmanı.

ISBN: 978-975-570-926-0

9 789755 709260

14 TL

► selyayincilik f selyayin s selyayincilik

www.selyayincilik.com